

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische
Kring Gent V.Z.W.**

26e jaargang nr. 2

15 maart 1997

INHOUD

- David Maes:
Het Gents Kerkepad (Vervolg)
Sint-Michielskerk - Sint-Michielsplein. 54
- Hermann Van Duyse:
Inventaire Archéologique: Collectebus van de 16e eeuw. 75
- Pierre Kluyskens:
Jean Delvin. 76
- Ronald De Buck:
De Franse Bezetting van 1701-1706 door Louis XIV. 79
- Quizmaster:
Oplossing van de Puzzel 1996. 83
- L. Borre:
Buurtfeesten en Dekenijfeesten. 86
- Ronald De Buck:
Gentse Memoriedagen: 7-8-9-10 maart. 87
- Jacques Discart-Audenaerde:
De Stam Audenaerde: Hanskin van Audenaerde. 90
- Eddy Levis:
Gensche Woorde en Uitdrökkijnge. Deel XXXIV. 92
- Fr. Geerinckx:
Nog eens de Garde Civique. 95
- David Maes:
Gent elders ontmoet. 99
- Alfons Van Werveke:
Oudheidkundige Kroniek: De geschiedenis van een teerling
huizen. 101
- Bibliografie. 103
- Vraag en Antwoord. 105
- Jan Cleppe:
Gênsche Prâot. 106
- Dit bestaat niet meer. 108

HET GENTS KERKEPAD (Vervolg)

SINT-MICHIELSKERK - Sint-Michielsplein

De geschiedenis van de Sint-Michielskerk begint zowat omstreeks het jaar 1000 en zo mogelijk nog iets vroeger. In een charter van 1105 bevestigt Balderik, bisschop van Doornik - Noyon aan de Sint-Baafsabdij het patronaatschap over de kerk van Sint-Martinus-Ekkergerem en de daarvan afhankelijke Sint-Michielskapel. Hieruit blijkt dus dat er nog geen sprake was van een kerk maar wel van een kapel. Deze werd bediend door de geestelijken van Sint-Martinus. De drie priesters moesten in de 12de eeuw om beurten in de nabijheid van Ekkergeremkerk of in de buurt van de Sint-Michielskapel wonen. In het begin van de 14de eeuw voegde men er zelfs een vierde bedienaar aan toe.

Onder de parochianen van Sint-Michiels waren heel wat begoede lui die een rijkelijk steentje bijdroegen tot de uitbouw van hun kerk en parochie zodat al vlug de Sint-Michielsparochie belangrijker werd dan de Ekkergeremparochie.

Reeds tussen 1156 en 1169 greep de ontvoogding plaats die voor felle en jarenlange discussie zorgde tussen de twee parochies. De Gentse bisschop Cornelius Jansenius stelde daaraan een einde in 1561 door beide parochies een afzonderlijk statuut te verlenen.

In de jaren 1120 en 1125 en nog eens in 1212 werd de kerk door brand geteisterd. Telkens werd ze vlug heropgebouwd en waarschijnlijk maakte men van de gelegenheid gebruik om ze merkelijk te vergroten.

In een document uit 1244, dat handelt over de oprichting van een kapelanie, vermeldt men herhaaldelijk "ecclesia sancti Michaëlis Gandavensi". Op dat ogenblik is er dus reeds sprake van een kerk.

Wanneer de bisschop van Doornik in 1282 aan de karmelieten de toestemming geeft om zich te Gent te vestigen mogen zij dit doen mits zij de opbrengst van hun parochiale bediening delen met de kerk van Sint-Michiels.

In de daaropvolgende eeuwen richtte men nog een aantal kapelanijen op waardoor de kerk over ruimere inkomsten kon beschikken. Het gebouw moet toen reeds een behoorlijke omvang hebben gehad.

Aanwijzingen waaruit blijkt dat het stadium van kapel reeds lang achter de rug was en er reeds sprake is van een heus kerkgebouw situeren zich in het begin van de 14de eeuw. Dan geeft Symoen van Hale te kennen dat hij een groot venster aan de ingang en een kleiner in één van de kapellen wil bekostigen. Maar Symoen sterft nog vooraleer zijn plan werd uitgevoerd. Zijn erfgenamen zien zich echter verplicht na een proces met de schepenen van de Keure, toch

nog in 1357-1358 de vensters op hun kosten te laten plaatsen.

Op het einde van de 14de eeuw bezit de kerk reeds twee orgels - één groot en één positief - maar het gebouw zelf is reeds dringend aan restauratie toe. In het begin van de 15de eeuw drongen herstellingswerken zich op aan de toren. Een overeenkomst uit 1413-1414, tussen Jacoppe de Wielmakere - ontvanger van de Sint-Michielskerk - en Arent vanden Sande - steenkoper uit Vilvoorde -, spreekt van de levering van goede "Dieleghemsche steenen wel ende reinlic gehauwen" die zullen gebruikt worden bij de herstelling van de toren.

De vrouwenfiguren en koppen in het noord- en zuidportaal dateren waarschijnlijk uit die periode.

Al vlug zag men echter in dat de herstellingen slechts lapmiddelen waren en dat bovendien het gebouw zelf te klein werd om aan de stijgende behoeften te voldoen. Men besloot dan maar een nieuwe grotere kerk te bouwen.

Uit de stadsrekeningen van 1440-1441 blijkt dat ter gelegenheid van de eerste steenlegging van de nieuwe kerk men voor de werklieden een "tractement" betaalde. Naast een aantal notabelen en schepenen uit Gent was ook de hoogbaljuw van Vlaanderen Colaard van Commere bij die gelegenheid aanwezig.

Eerst bouwde men de west- of torenzijde, waaraan men nog bezig was in 1480. In 1508 werden de kruispijlers opgetrokken en het groot venster in de kruisbeuk gestoken. Tussen 1508 en 1510 voltooiden men het transept en in 1512 werden de, op kosten van Lieven van Pottelsberghe hergoten zes klokken, in de dakruiter opgehangen.

Wegens gebrek aan de nodige fondsen moest men in 1526-1527 een grote loterij organiseren. Het schip van de kerk stond in 1528 onder dak maar aan de kapellen werd er toen nog naarstig gewerkt.

Alhoewel de westgevel reeds voltooid was in 1514 vermelden de rekeningen van 1539 de aankoop van Vlaamse arduin die zal verwerkt worden in het groot portaal.

De toren, waarschijnlijk het meest problematische deel van de ganse Sint-Michielskerk, was in 1550 nog maar een huis hoog opgetrokken. In 1566 waren amper twee geledingen afgewerkt.

Om de werken te kunnen bekostigen organiseerde men geldinzamelingen onder de parochianen, zoals in 1506, en verleende de stad subsidies - onder andere 20 pond groten in 1516.

De werken aan de kerk waren midden de 16de eeuw toch zo ver afgeraakt dat er reeds een aantal kunstwerken in ondergebracht konden worden. Dit blijkt althans uit de verslagen over de beeldenstorm in 1566. Toen echter tijdens het "Wonderjaar" de onlusten uitbraken had men een aantal kunstwerken uit voorzorgsmaatregel een veilig onderkomen bezorgd. Marcus van Vaernewijck somt er een aantal op in zijn "Beroerlicke Tyden" zoals: "die constighe tafel gheschildert van wit en zwart, van den name Jhesus, daer veel helighen dien

hooghen name loven ende aanbidden, ende den inghel Sente Michaël int midden" met daaronder "eene helle, van eene meester Jaspar", waarmee waarschijnlijk Geraard Horenbaut wordt bedoeld. Verder vermeldt hij nog "een tafereel daer buten Sente Pieter ende Sente Pauwels gheschildert es, ende boven ander dynck, tot devocie verweckende" van een onbekend kunstenaar, "d'hystorie van den motalen serpente in de woestijne" van Lucas de Heere en "het costelic weerck ende autaertafele, dat mer. Claeys Triest, heere van Hauweghem, hadde doen maken" van Jan d'Heere.

Toch had men niet alle waardevolle kunstwerken tijdig kunnen verbergen. Zo vermeldt van Vaernewijck de beschadiging van een "albasten tafelkin... met daerboven een Oordeel" dat meester Charles Claeysone had doen maken en het beeld van Sint-Jacob - geplaatst op de preekstoel bekostigd door raadsheer Jacob Hesslins.

Het groot orgel in de zuidelijke kruisbeuk, destijds geschonken door Lieven van Pottelsberghe, kon op het laatste nippertje gered worden door het moedig optreden van een toeschouwer. Hij kon de beeldenstormers er van overtuigen het instrument ongeschonden te laten op belofte van een uitgebreid drinkgelag. Daardoor bleven ook de geschilderde glasramen van de kerk ongedeerd.

Tijdens de tweede beeldenstorm, in 1578, bleef er weinig ongeschonden van hetgene men de eerste keer had kunnen redden.

De kerk kreeg zelfs een derde inval te verduren op 10 maart 1597. Toen vernielden de geuzen de ondertussen nieuw geplaatste meubelen en kunstwerken en stalen ze het ijzer en het lood van de daken.

Waarschijnlijk was het Romaanse koor van de oude kerk nog in gebruik om er de kerkdiensten in te laten doorgaan tijdens het optrekken van de nieuwe delen. Zeker is dat tijdens de Calvinistische Republiek in 1579 het oude koor met de grond gelijk gemaakt werd om een rechte straatverbinding tot stand te brengen tussen Onderbergen en de Koornlei. Zodoende zag men zich verplicht in 1585-1586 houten schutsels te plaatsen om het nieuwe deel van de kerk af te sluiten. Het zou echter nog tot 1623-1624 duren vooraleer aan de bouw van het nieuwe koor zou begonnen worden waarbij men gebruik maakte van de oude fundamenten. De aartshertogen Albrecht en Isabella legden de eerste steen in 1623. Om de financiële lasten te helpen delgen verkreeg het Gentse stadsbestuur op 21 maart 1619 van de hogere overheid de toelating een belasting van één stuiver te heffen op elke zak verkocht graan. De toelating was geldig voor drie jaar en moest steeds hernieuwd worden. De laatste keer dat dit gebeurde was in 1672.

Door de trage vordering van de werken is het niet uitgesloten dat ondertussen de oorspronkelijke plannen verloren gingen en men zijn toevlucht zocht tot improvisatie.

Toen in 1630 de grote koorvensters moesten geplaatst worden kregen de bouwmeesters Tobias d'Oosterlinck, Lieven Pien en Lieven Sanders opdracht

Preekstoel van de St.-Michielskerk.

de vensters van de kathedraal, Sint-Jacobs en andere kerken op te meten om daarvan een vergelijkende studie te maken.

Het koorgewelf werd in 1648 aanbesteed en aan Thomas d'Oosterlinck toegevoerd voor de som van 1100 gulden. Deze zag echter zijn werk afgekeurd met als gevolg dat hij terug van voor af aan kon beginnen.

De ganse kerk stond in het droge in 1650 maar ondertussen bleven de werken aan de toren stilliggen.

Tussen 1658 en 1672 werd aan de toren verder gebouwd zonder dat men concrete plannen had voor de afwerking ervan.

Er waren nochtans een viertal plannen opgemaakt geweest.

Het eerste voorzag een toren van 350 voet hoog, dateert van omstreeks 1652 en is van de hand van Gillis Bonjours. Het plan werd echter niet aangenomen.

Van het tweede ontwerp maakte men in 1658 een houten maquette die nu nog bewaard wordt in het Bijlokemuseum.

Het derde en tevens meest prestigieuze, is een plan uit 1662, ontworpen door de geboren Gentenaar Lieven Cruyl, op dat ogenblik vicaris te Wetteren. Volgens dit plan zou de Sint-Michielstoren de hoogste en schoonste van de stad en het land worden alhoewel toch iets minder hoog dan de kathedraaltoren van Antwerpen. Cruyls toren zou een hoogte bereiken van 470 voet of 134 meter. Van het vierde ontwerp, van Gillis Wyckhuys, is verder niets bekend.

Het zal iedereen wel bekend zijn dat van al die mooie plannen niets terecht kwam. Het geldduiveltje kwam nog maar eens stokken in de wielen steken. De stad weigerde verder haar medewerking. Meer nog, de reeds ingezamelde gelden voor de toren kregen een andere bestemming.

In een ultieme poging het stadsbestuur aan te porren tot de betaling van de achterstallige 46.500 gulden voor de afwerking, richtte de kerkraad op 19 juni 1743 een verzoekschrift aan gouverneur Graaf van Coningsegg. Dit bleef zonder resultaat.

Ten einde raad openden ze dan maar in 1745 een intekening voor het verhogen van de toren met één verdieping van 55 voet. Ook dit initiatief kende geen succes.

Toen op het einde van de 18de eeuw de toren begon af te brokkelen met gevaar voor de voorbijgangers, moest het stadsbestuur noodgedwongen een hulpgeld van 24.000 gulden ter beschikking stellen voor dringende herstellingen.

Met de wereldtentoonstelling van 1913 in het vooruitzicht werden heel wat historische gebouwen gerestaureerd. In het kader hiervan tekende Valentin Vaerwyck een nieuw torenontwerp. Daarbij liet hij zich inspireren door het ontwerp van Lieven Cruyl.

Nu was het echter de oorlog die roet in het eten kwam gooien tot in 1918 het plan weer te berde kwam. Vaerwyck paste het weliswaar wat aan. Zo voorzag hij een torenbekroning onder de vorm van een verguld Sint-Michielsbeeld. Om zijn plan wat geloofwaardiger te maken en onder invloed van de naoorlogse

euforische toestanden noemde hij zijn toren een "Monument van de Zegepraal". Maar de toren... die bleef steken op 23,67 meter.

De Franse bezetter verbood op 30 augustus 1798 de kerkelijke diensten. De Sint-Michielskerk werd omgevormd tot "Tempel der Wet" of "Decadaire Tempel" om daarin de eredienst van de godin van de rede te houden. Daartoe verwijderde men de godsdienstige symbolen. Naast het slopen van de portalen, de elf kapellen van de benedenkerk en de tien van de bovenkerk, het hoogaltaar, het koorgestoelte, de preek- en biechtstoelen, haalden de Fransen bovendien de beelden van de twaalf apostelen in de middenbeuk van hun voetstuk. De schade werd later op 114.607 gulden geraamd.

Krachtens het concordaat tussen de paus en Napoleon werd de kerk op 12 april - 22 germinal an 10 - terug gegeven aan de eredienst. Het zou echter nog tot 5 juni duren vooraleer de eerste godsdienstoefeningen er in doorgingen, vijf dagen later gevolgd door de verkoop van de objecten die voor de nieuwe ritus hadden gediend.

De toren bleef zonder dak tot 1824 zodat men bij regenweer kletsnat werd in het portaal. Voor het eerste klokkegelui moest nog gewacht worden tot 17 november 1825, na het bouwen van een nieuwe klokkenstoel.

Om de schade te herstellen, aangericht door de Fransen, greep in 1825 een ernstige restauratie plaats.

In 1890 werd de ganse kerk van haar bepleistering ontdaan.

De sacristie, in 1650-1651 vermoedelijk opgetrokken op de plaats van de vroegere, moest in 1908 deels afgebroken worden bij de aanleg van de nieuwe Sint-Michielsbrug. Gebruikmakend van de oude plannen breidde architect Modeste de Noyette haar terug uit in 1909. In datzelfde jaar stond hij ook in voor de plannen van de restauratie van het westportaal.

De laatste restauratiecampagne, ingezet in 1967, vond plaats onder leiding van het architectenbureau Adriën Bressers.

Het gewezen kerkhof van Sint-Michiels

Slechts weinigen die nu over het Sint-Michielsplein lopen realiseren zich dat ze zich in feite op het gewezen Sint-Michielskerkhof bevinden. Jozef II vaardigde op 18 juli 1784 een verbod uit nog langer te begraven in kerken en kapellen, verbod dat hij op 1 november daaropvolgend uitbreidde tot het begraven binnen de steden.

Op 1 december 1784 kocht de stad een perceel grond van 599 roeden aan, op een niet nader bepaalde plaats, voor het aanleggen van een nieuw kerkhof voor de parochianen van Sint-Niklaas, Sint-Michiels en Sint-Martinus-Ekkerghem. De kostprijs bedroeg 2265 gulden.

Aangezien de lijken niet bij dag mochten vervoerd worden, bracht men ze on-

der in het lijkhuis van de kerk om ze dan 's avonds met een lijkwagen naar het nieuw kerkhof te vervoeren. De Sint-Michielskerk bezat langs weerszijden van het hoofdportaal een lijkkamer.

Reeds in 1785 is er sprake van een zelfgemaakte weg over het oud kerkhof tussen de Sint-Michielsbrug en de Toren- of Turrepoortbrug. De kerkfabriek verkocht op 18 november 1785 het kerkhof aan de stad voor 200 ponden groten. Een clause opgenomen in de verkoopsvoorwaarden vermeldt dat het gewezen kerkhof ten eeuwige dage onbebouwd moet blijven tot "sieraad van de kerk en tot den publieken dienst". Ongetwijfeld zal ook het respect voor de doden bijgedragen hebben tot het nemen van dit besluit.

De broederschappen en gilden

Een aantal broederschappen en gilden kozen de Sint-Michielskerk uit om er hun godsdienstige bijeenkomsten te houden.

De broederschap van het H. Kruis ontstond toen de kerk enkele stukjes hout van het kruis van Christus ten geschenke kreeg. Pastoor Bauters en Gillis de Blasere, heer van Hellebus, namen het initiatief voor de stichting. Op 6 december 1600 keurde paus Paulus V de oprichting goed. De instelling van de broederschap greep plaats in aanwezigheid van de aartshertogen Albrecht en Isabella.

De broederschap van O.L.Vrouw, reeds vermeld in 1410, werd heropgericht op 24 april 1803 door bisschop Fallot de Beaumont.

Verder vermelden we nog: de broederschap van O.L.Vrouw van Loretten, ingesteld op 31 maart 1682; de broederschap van de aartsengel Michaël, begonnen op 27 juni 1690; de broederschap van Jezus, Maria en Anna, opgericht in 1694, de broederschap van het H. Sacrament des Altaars, ingesteld op 28 september 1712 door bisschop Philip-Erard van der Noot en de broederschap van de H.H. Engelen, gesticht op 21 juni 1816.

De broederschap van Sint-Ivo ontstond uit de verering van deze heilige door de "practisijnen" bij de Raad van Vlaanderen. Sint-Ivo is trouwens de patroonheilige van de advocaten. Als stichter van het gilde duidt men Vincent de Roose, licentiaat in de beide rechten, aan. De oprichting werd goedgekeurd bij bulle verleend door paus Innocentius XI op 8 januari 1677. De statuten dateren van 4 mei van datzelfde jaar. Eén van de artikelen bepaalde dat de leden van het gilde kosteloos ten dienste moesten staan van de weduwen, wezen, gevangenen en behoeftigen. Om als lid aanvaard te worden moest men voldoen aan drie voorwaarden: als erkend rechtsgeleerde ingeschreven zijn in de officiële lijst, het bewijs leveren van zijn kunde en welbespraaktheid en van goed gedrag zijn.

Naast de broederschappen hadden verschillende ambachtsgilden hun altaar in de Sint-Michielskerk.

Koorgestoelte van de St.-Michielskerk.

De vleeshouwers, de leertouwers en de handschoenmakers kregen het altaar van Sint-Gillis toegewezen, de pijnders het altaar van Sint-Juliaan, de schipmakers het altaar van Vinderhoute en de busschietters de kapel van Sint-Antoon.

Het gilde van de H. Zacheus, opgericht op 9 maart 1655, verenigde de Gentse taverniers. De statuten dateren van 28 april 1656. Niemand mocht te Gent bier tappen zonder lid te zijn van deze gilde. Samen met de andere coöperaties schafte men haar af op het einde van de 18de eeuw.

Het interieur

Onder het doksaal vindt men de gedenksteen ter nagedachtenis aan de gesneuvelde parochianen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het is een werk van de Gentse beeldhouwer Gust Cornelis. Bovenaan prijkt een Sint-Michielsbeeldje samen met de wapenschilden van België en Gent. Oorspronkelijk was het de bedoeling deze gedenksteen in arduin uit te voeren. Toen deze wat te lang op zich liet wachten goot G. Vindevoghel uit Gentbrugge hem in het brons. Joseph Cornelis stond in voor de plaatsing in 1926.

Vooraleer men de ruimte naast de toren inrichtte als lijkkamer was er de diskamer of tafel van de H. Geest in ondergebracht. Daar deelde men de broden, verbonden aan begrafenissen en jaargetijden, uit aan de armen.

De vroegere preekstoel, uit 1696, van de hand van Jan Baptist Helderberg werd door de Franse bezetter vernield. De huidige, in mahoniehout, is het werk van vader en zoon Franck en dateert van omstreeks 1846. Vader Franck stond in voor het houtwerk en zijn zoon voor de witmarmeren beeldengroep "Jezus die de blinde van Jericho geneest".

De drie halverheven beeldhouwwerken op de kuip beelden respectievelijk uit: "Het sermoen van Christus op de berg", "Christus onder de leraren" en "Christus geeft aan zijn apostelen de opdracht het Evangelie te verkondigen". Achteraan op het meubel: "De hemelvaart van Christus".

Het oudst bekende hoogaltaar dateerde uit het laatste kwart van de 17de eeuw. Gery Picq tekende een eerste ontwerp en Arnaut Quellin het tweede. Voor de uitvoering deed men beroep op Norbert Sauvage. Omaar Donckers verzorgde het beeldhouwwerk waarvoor Pieter Leplat de tekening leverde. Het werd beschilderd door Jan van Cleef.

Architect Louis Minard ontwierp het huidig hoogaltaar. Het werk werd aanbesteed op 8 april 1857 voor 52.000 goudfrank en uitgevoerd in 1859. De engelenbeelden die het versieren zijn van de hand van J. Van Arendonck uit Antwerpen. Nog voor de volledige afwerking liet het ontwerp een golf van protest ontstaan bij een aantal kunstminnende Gentenaars, die het geheel maar een "misbaksel" vonden.

Dit altaar vervangt een vroeger uit 1717, waarvan Jan Pieter van Bourscheit uit Antwerpen het beeldhouwwerk leverde. Een in hout gesneden beeld van de Maagd van Gent behoorde tot de voornaamste versiering ervan. Het werd ingewijd op 18 januari 1719.

Het neo-gotisch koorgestoelte dateert uit de 19de eeuw en werd ontworpen door August Van Assche. Het kwam in de plaats van een vroeger gestoelte door Pieter de Sutter gemaakt in 1721-1723.

In de loop van haar bestaan bezat de Sint-Michielskerk diverse orgels.

Reeds in 1392 maken de archieven gewag van twee orgels, één groot en één positief.

Meester Pieter "de orghelmakere" betaalde men in 1438 "van beede de orghelelen te acordeerne (stemmen), ende te zuverne de pipen van den ghestove (ontstoffen van de pijpen)".

Tussen 1530 en 1540 krijgt Cornelis de Moor opdracht om voor de Sint-Walburgiskerk te Oudenaarde een nieuw orgel te bouwen dat nog groter en mooier moest worden dan dit in de Sint-Michielskerk. Alhoewel zijn naam niet voorkomt in de kerkarchieven van Sint-Michiels, neemt men aan dat ook hij de bouwer is van het instrument waarnaar in zijn opdracht wordt verwezen. Voor het Oudenaardse orgel moest hij de beelden van "St. Michaël ende andere santen" en de wapens van de heer van Vinderhoute vervangen door andere. Die heer van Vinderhoute was niemand minder dan Lieven van Pottelsberghe, die trouwens het orgel bekostigde. Volgens Marcus van Vaernewijck was het een "constich stick met 3000 pijpen". Het bevond zich in de zuiderkruisbeuk waar nu nog een geëffend oog de sporen kan waarnemen die de draagbalken in de muur nalieten.

In de loop der tijden leverden heel wat orgelbouwers hun bijdrage aan de "orgelhistorie" van de kerk. Zo zijn de namen bekend van: Heynderick Sagtmoortele (1556), Charles Blancquaert (1560-1576), Crispijn Carlier (1596), Matthias Langhedul (1609), Gheert Medaert (1632), Pieter vander hagen (1634), Robert Gordon (1644-1648), Jean de Roiijere (1662), Nicolas van Roy (1662), Nicolas Langlee of Langlet (1674), Pieter Middaert (1684), J.P. de Forceville (1705), Pieter van Peteghem (1746-1761), Petrus de Volder (1817), Evarist Lovaert (1864), J. Vergaert en Deprez (20ste eeuw).

De orgelkast van het huidig instrument dateert uit 1817 en is gemaakt door meester-schrijnwerker Velleman.

In 1940 kreeg Jules Anneessens uit Menen de opdracht een nieuw orgel te bouwen. Door de oorlogsomstandigheden kon de uitvoering ervan niet doorgaan. In 1951 voerde zijn zoon Paul het enigszins gewijzigd plan dan toch uit. Het oorspronkelijk project voorzag een orgel met 47 spelen. Door financiële problemen moest men zich echter beperken tot een instrument met 36 spelen.

Orgel van de St.-Michielskerk.

Organist Gabriël Verschraegen van de Sint-Baafskathedraal speelde het in. Het Sint-Ceciliabeeld boven op het orgel is vermoedelijk van de hand van Frans Gyselbrecht - gezegd van Bevere, uit Gent die het in 1735 beeldhouwde voor het Gregoriaans Seminarie of "Choraelhuis".

De oudste vermelding van de klokken van Sint-Michiels gaat terug tot 1392. In 1414 hing men een nieuwe klok in het oude torentje van de kerk.

Op kosten van Lieven van Pottelsberghe werden in 1522 zes klokken gegoten en opgehangen in het vieringtorentje.

In 1617 is er sprake van enkele grote en kleine klokken die de reeds bestaande kwamen aanvullen om "te doen spelen eeneghe gheestelijcke liedekens", een beiaard dus die vermoedelijk bleef bestaan tot in het begin van de 18de eeuw. Omstreeks 1618 voerde Grognaerd enkele werken uit aan het klokkenspel, gevolgd door Paeschier Mellaert in 1633.

De complete beiaard verdween in 1744 in de smeltkroes van de Antwerpse klokkengieter Georges du Mery, op dat ogenblik werkzaam te Brugge. Zijn opdracht bestond er in vijf nieuwe klokken te gieten. Op 18 maart 1744 kwamen Michaël, Gabriël, Raphaël, Maria en Anna te Gent aan. Hun bronzen stem was voor het eerst te horen op paasavond 1744.

Wat er met de klokken tijdens de Franse tijd gebeurde blijft een open vraag. Wel is bekend dat Sint-Michiels op 25 maart 1803 de toelating kreeg de klokken te luiden. Daartoe hing men twee nieuwe bedewekkers in de toren: de Michaël (1450 kg) en de Gabriël (950 kg). Beide waren gegoten door Andreas van den Gheyn uit Antwerpen. In 1826 kregen ze het gezelschap van de Raphaël (875 kg).

De Duitsers namen op 2 augustus 1943 de Michaël en de Gabriël in beslag. De Raphaël onderging het zelfde lot op 3 januari 1944. Hij werd naar Hamburg vervoerd waar men hem in de "Nord Deutsche Affinerie Gesellschaft" versmolt voor minder vreedzame doeleinden.

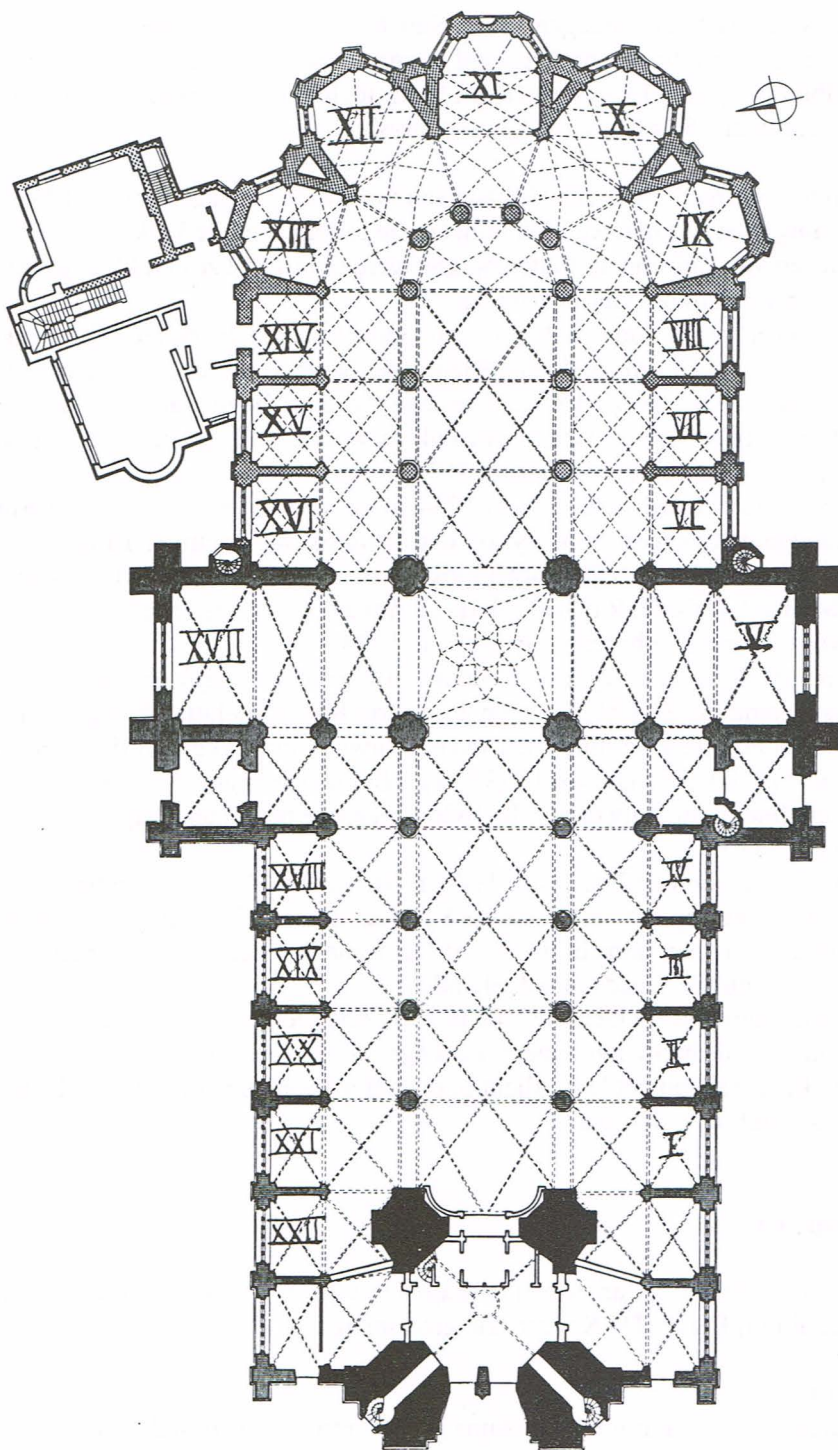
De firma Goossens uit Gent leverde in 1953 drie nieuwe klokken die dezelfde naam kregen als hun voorgangers. Ze wegen respectievelijk 1715 kg, 1200 kg en 890 kg. Ze zagen het levenslicht in de gieterij van de firma Petit en Fritsin, Aarle Rikstel in Nederland.

De kapellen

Voor onze wandeling langsheen de kapellen volgen we de nummering zoals aangeduid bij Berten De Keyzer (zie grondplan).

Kapel I.

Schilderij: "De H. Familie" (H. Anna, O.L. Vrouw en Jezus) door Gaspar de Craeyer (1584-1669). Het werd samen met een ander doek gestolen tijdens de

Grondplan van de St.-Michielskerk, naar Bertin De Keyzer.

nacht van 31 maart 1974. De dieven sneden het ruwweg uit de lijst. Op 19 mei 1974 vond de B.O.B. van Nijvel de beide doeken terug te Asse samen met nog drie schilderijen afkomstig van een inbraak in de kerk van Sleidinge.

Schilderij: "Christus verschijnt aan de ongelovige Thomas" door Antoon vanden Heuvel (±1600-1677). Het doek is afkomstig uit kapel III.

Kapel II.

Vroeger H. Geestkapel en onderhouden door de familie Moortgat.

Schilderij: "O.L.Vrouw van Smarten tussen twee wenende engelen" uit 1629, door Antoon vanden Heuvel. Het doek is afkomstig van de kapel van het H. Kruis (kapel XVII). Daar hing het boven een grafsteen gebeiteld door Hubert Anicq en door de Fransen vernield in 1799. Grafsteen en schilderij vormden één geheel.

Schilderij: "Het zweetdoek van Veronica" (20ste eeuw) door Jos Janssens.

Beeld: "Ecce Homo" in gepolychromeerd hout. Vermoedelijk uit de 17de eeuw. Calvarieberg: eind 19de-begin 20ste eeuw.

Kapel III.

Vroeger de Gembloerskapel en onderhouden door de familie van der Haeghen.

Schilderij: "Aanbidding der Wijzen" toegeschreven aan Jan van Cleef (Venlo 1646-Gent 1716).

Schilderij: "De legende van Sint-Hubertus" uit 1666, door Jan Boekhorst (of van Bockhorst), bijgenaamd Lange Jan (Münster 1605-Antwerpen 1668).

Biechtstoel uit 1625, door François Cruyt. De beelden van David en Maria-Magdalena zijn van Michiel vander Voort (Antwerpen 1667-†1737).

Kapel IV.

Vroeger Sint-Annakapel en onderhouden door de familie van Pottelsberghe.

Schilderij: "Terugkomst van de H. Familie uit Jeruzalem" door Antoon vanden Heuvel.

Zuiderportaal.

Een console in Ledische steen van vier koppen die vermoedelijk dateert uit de 14de of 15de eeuw.

Kapel V.

In deze kapel, tevens zuidertransept, bevond zich vroeger het doksaal. Het werd afgebroken in 1830. Men neemt aan dat zich hier de privékapel van Lieven van Pottelsberghe bevond.

Nu is het de kapel van de broederschap van Loreto, opgericht door de bedevaarders uit de parochie naar dit bedevaartoord in Italië.

Schilderij: "De boodschap van Maria" uit 1810, door André Lens (Antwerpen

1739-Brussel 1823). Oorspronkelijk schilderde Lens de engel zonder vleugels. Op verzoek van de kerkfabriek schilderde hij later de vleugels erbij.

Schilderij: "De Hemelvaart van Maria" uit 1811, door Jos François.

Schilderij: "De genezing door voorspraak van O.L.Vrouw" door Jacob van Oost (Brugge 1600-1671). Dit werk schonk mevrouw Vander Haeghen aan de kerk na bemiddeling van pastoor Breydel.

Het altaar, waarvoor Lodewijk Roeland de tekeningen maakte, werd deels afgebroken in 1899 omdat het niet conform was met de stijl van het geheel. Onderaan het altaar, in wit marmer, de H. Familie in een festoen van bloemen en vogels en de engeltjes links en rechts door N. Helderberg.

Beeld: "Madonna en het kind" door Rombaut Pauwels of Pauli (Mechelen 1635-1700). Het is een vrije copie van het Madonnabeeld van Michel-Angelo te Brugge. Het beeld behoorde vroeger tot het patrimonium van de in 1799 afgebroken Jezuïetenkerk in de Volderstraat.

Beeld: "H. Livinus" door Laurent Delvaux (Gent 1696-Nijvel 1778). Dit beeld stond onder de preekstoel van de afgebroken Jezuïetenkerk. De koperen vergulde platen van de kuip van deze preekstoel behoren nu tot de verzameling van het Bijlokemuseum.

Beeld: "H. Amandus", in geknielde houding, door J.F. Franck. Dit plaasteren beeld is een geschenk van senator Maertens-Pelckman uit 1854. Het plan om het in marmer uit te voeren ging niet door.

Epitaaf: in koper uitgevoerd door Leon Geeraert ter nagedachtenis van de Gentse senator Theodoor Leger, overleden in 1913.

Kapel VI.

Kapel van de Gelovige Zielen. Vroeger kapel van de H. Zacheus.

Altaar: in marmer en uitgevoerd door August Portois. Het werd geschonken door Pieter van Hoorenbeke, deken van de broederschap van de Gelovige Zielen.

Schilderij: "De verlossing van de zielen uit het Vagevuur" door Jozef de Cauwer (Ronse 1780-Gent 1854).

Schilderij: "Jezus geneest de blinde van Jericho", eveneens door Jozef de Cauwer en door hem in 1825 aan de kerk geschonken.

Epitaaf van Petrus Jozef van Hoorenbeke d'Overbrouck, overleden in 1799, en zijn echtgenote Theresia Margarita Hamelinck, overleden in 1769.

Op de scheidingsmuur tussen de kapellen VI en VII: een witmarmeren beeld en epitaaf van de familie Coussens (Guilielmus †1766 en Francisca †1786). Karel van Poucke (Diksmuide 1740-Gent 1809) maakte het beeld in 1788 voor de som van 1.000 gulden.

Kapel VII.

Kapel van de H. Franciscus a Paulo. Vroeger Sint-Joachimkapel en onderhouden door de familie van der Haeghen.

Schilderij: "De H.H. Carolus Borromeus, Sebastiaan en Rochus roepen de voorspraak in van Christus over de pestlijders in Milaan (1538-1584)". Het is een werk van Karel van Mander of vander Mander (Delft 1609-Kopenhagen 1670). Het werd door de familie d'Hane aan de Sint-Sebastiaanskapel (kapel X) van deze kerk geschonken.

Schilderij: "H. Franciscus a Paulo" door Jos de Ribera - bijgenaamd la Spagnoletto (Jativa 1591-Napels 1652). Op 21 oktober 1926, tussen 12.30u en 13.30u, gingen dieven met het doek aan de haal nadat ze het uit de lijst hadden gesneden. Het werd een dag later teruggevonden op de trein Brussel-Antwerpen. Na het verschijnen van de persberichten over de roof wist de dief er blijkbaar geen blijf meer mee. Na restauratie door Fernand Aelman bracht men het doek op 22 januari 1927 terug naar de kerk. Samen met een ander doek werd het een tweede keer gestolen in 1974. Net vóór de Gentse Feesten van 1983 gingen dieven voor een derde keer met het doek gaan lopen. Tijdens de nacht van donderdag op vrijdag 14/15 juli roofden ze toen niet minder dan 23 kunstwerken uit de kerk. Het doek van de Ribera had pas een restauratie achter de rug. Schilderij: "H. Franciscus a Paulo bij de stervende koning van Frankrijk" door Gillis vander Plaetsen (1808-1857).

Op de scheidingsmuur tussen de kapellen VII en VIII: het grafmonument van Philip Baesbancq, kapelaan van de Sint-Michielskerk, door Laurent Taminne uit Nijvel (1732-1813). Het dateert uit 1775.

Kapel VIII.

Kapel van de H. Catharina van Alexandrië. Vroeger Sint-Thomaskapel.

Schilderij: "De boodschap van Maria" en op hetzelfde doek rechts van een middenpilaar "Het huis van Nazareth dat door engelen wordt overgebracht naar Loreto".

Schilderij: "De triomf van de H. Catharina" door Gaspar de Craeyer. Het Museum voor Schone Kunsten te Brussel bezit een replek van dit werk.

De glasramen uit 1890, gemaakt door J.B. Capronnier en geschonken door Th. Libbrecht, voorzitter van de Provincieraad van Oost-Vlaanderen.

Op de scheidingsmuur tussen de kapellen VIII en IX: het grafmonument van Norbertus van Reysschoot en Anna Maria Bollaert.

Kapel IX.

Kapel van Sint-Hubertus.

Schilderij: "De verheerlijking van het H. Sacrament" door Jan van Boekhorst. Het hing oorspronkelijk in de Sacramentskapel (kapel XI). Het onderging een restauratiebeurt uitgevoerd door Philippe Bernaert op het einde van de 17de eeuw.

Schilderij: "Sint-Gregorius, paus, hervormt de kerkzang" door Jan Baptist de Champagne (Brussel 1631-Parijs 1681). Aan de kerk geschonken door pas-

toor Gregorius Breydel (geb. 1587). Deze stichtte in de Sint-Michielskerk het vermaarde Gregoriaans Seminarie of "Choraelhuis".

Neogotische biechstoel toegeschreven aan Matthias Zens.

Op de scheidingsmuur tussen de kapellen IX en X: een houten beeld van Sint-Sebastiaan door Frans Allaert uit Gent (1703-1779).

Kapel X.

Kapel van Sint-Sebastiaan.

Altaar met kruis en kandelaars in gedreven koper door de Gentse goudsmid Jan Pilsen. Hij leverde het werk in 1729 in opdracht van de familie d'Hane Steenhuyse. Een aantal leden van deze familie werden alhier begraven.

Grafmonument van Karel van Cleves, "commandant van de poorten van Sluis en van de riviere Brugge-Gent". Hij overleed in 1674. Maria-Anna d'Hane, weduwe van Frans van Cleve - zoon van Frans, liet het plaatsen in 1684. Het daarin gemonteerde schilderij zou van vroegere datum zijn.

Grafplaat van Jean-Baptist d'Hane en Maria-Anna de Nieulant. Het is een werk van Michaël van der Voort van omstreeks 1712.

Verder nog de schilderijen: "De besnijdenis" en "De geboorte" door onbekende meesters.

Kapel XI.

Kapel van het Allerheiligste.

In het begin van deze eeuw werd de kapel omgebouwd in neogotische stijl. De twee beelden "het geloof" en "de hoop" van Alexander Schobbens uit Antwerpen, werden bij die gelegenheid naar het Museum voor Stenen Voorwerpen overgebracht. Mgr. van den Gheyn liet ze daar weghalen om ze aan de kooringang van de Sint-Baafskathedraal te laten plaatsen naast de beelden van de H.H. Petrus en Paulus. Daar bevinden ze zich nu nog.

De glasramen van Capronnier werden door oorlogsomstandigheden beschadigd en vermoedelijk gerestaureerd door H. Coppejans. Het middenste raam, uit 1879, stelt voor: "Christus aan het kruis". Rechts: "De instelling van het feest van het H. Sacrament, door Robert de Torate, bisschop van Luik, in tegenwoordigheid van de H. Juliana in 1246". Links: "De discipelen van Emmaüs". De drie glasramen zijn een geschenk van de heer Borluut-Kervyn en jonkvrouw Amelia Borluut.

Kapel XII.

Kapel van de H. Anna. Vroeger Sint-Gregoriuskapel; Jezus, Maria en Annakapel en grafplaats van de pastoors van de Sint-Michielsparochie.

Schilderij: "De voetwassing van Christus door de H. Gregorius die zich voor doet als pelgrim" toegeschreven aan Karel van Mander.

Schilderij: "De H. Gregorius tegen zijn wil tot paus verkozen" eveneens toe-

geschreven aan Karel van Mander, door anderen toegeschreven aan Pieter vande Mandere.

Altaar met antependium met een voorstelling van de H. Familie. Dit altaar werd toegeschreven aan Gery Helderberg. Uit een onderzoek uitgevoerd door Alfons van Werveke blijkt dat er nooit een Gery Helderberg bestaan heeft. Mogelijks wordt hier verward met Jan Baptist Helderberg of met Gery Picq.

Een houten beeldengroep: "De H. Familie" uit de 18de eeuw.

De glasramen zijn van Arthur Verhaegen en zijn een geschenk van de kunstenaar samen met baron Bethune. Op het middenste glasraam komen volgende afbeeldingen voor: Sint-Jan-Baptist, Sint-Thomas, Sint-Lucas die het portret schildert van O.L.Vrouw met het kind, de aartsengel Michaël en O.L.Vrouw, Sint-Arthur en Sint-Lucas. Onderaan: de wapenschilden van baron Bethune d'Idewalle en Arthur Verhaegen. Op het rechterraam: O.L.Vrouw met de H. Anna, Sint-Joachim, Sint-Paulus, de H. Jozef en de H. Amelia.

Op het linkerraam: zes heiligen waaronder David.

Op de scheidingsmuur tussen de kapellen XII en XIII: een marmeren grafsteen van Jan Frans van Cothem en Livina Theresia de Reuse, uit 1721, door Michiel vander Voort uit Antwerpen.

Kapel XIII.

Kapel van de pastoor.

Schilderij: "David en Nathan of God laat de profeet Gad aan David vertellen dat hij omwille van zijn zonden, zijn volk zal kasteiden", door Jan van Boekhorst.

Schilderij: "De marteldood van de H. Barbara" door Jan Janssens (Gent 1575-1632).

Een neogotische biechtstoel, waarschijnlijk door Matthias Zens.

Op de scheidingsmuur tussen de kapellen XIII en XIV: een marmeren grafsteen van Petrus vanden Berghe fs. Guil., overleden in 1756. Voor het beeld van de engel deed men beroep op de Brugse beeldhouwer Hendrik Pulincx (Brugge 1698-1780).

Kapel XIV.

Tevens toegang naar de sacristie.

Schilderij: "De geseling van Christus" door Geraard Seghers (Antwerpen 1591-1681). Het is een geschenk van de familie Terlack.

Schilderij: "De verheerlijking van Christus" uit 1817, door Jan-Baptist Maes-Canini. Het werk hing oorspronkelijk in de kapel van de H. Anna. Toen het altaar in 1888 werd afgebroken hing men het op zijn huidige plaats.

De glasramen, vervaardigd door Arthur Verhaegen, werden geschonken door de familie Cooreman ter nagedachtenis aan Victor Cooreman, voorzitter van de kerkraad van Sint-Michiels.

Op de scheidingsmuur tussen de kapellen XIV en XV: een marmeren engel die deel uitmaakt van de epitaaf van Carel Joseph Mortgat, eerste secretaris van de schepenen van Gedeede te Gent, overleden op 27 februari 1761. Hij dateert uit 1769 en is het werk van Pieter Pepers uit Brugge (1730-1785).

Kapel XV.

Kapel van Sint-Adrianus.

Schilderij: "De marteling van de H. Adrianus, officier in het leger van keizer Maximinius, overleden in 306" door Theodoor van Thulden ('s Hertogenbos 1606-Antwerpen 1678). Van Thulden was leerling van Rubens. De knielende jonge vrouw in het midden zou de echtgenote van zijn leermeester zijn, namelijk Helena Fourment.

Schilderij: "Verheerlijking van O.L. Vrouw", vermoedelijk van Jan van Cleef. Op de scheidingsmuur tussen de kapellen XV en XVI: het grafmonument van Guilielmus Schamp, schepen van Gent omstreeks 1780. Het beeld stelt Sint-Lucas voor.

Kapel XVI.

Kapel van de H. Geest.

Schilderijen: "De nederdaling van de H. Geest over de apostelen" en "De verering van het kind Jezus door Maria, Jozef, Sint-Joris en Sint-Bernardus", beiden door Gaspar de Craeyer.

Kapel XVII.

Kapel van de broederschap van het H. Kruis, tevens noordertransept. Vroeger kapel van de Vrije Schippers.

Schilderij: "Christus aan het kruis" door Antoon van Dijck (Antwerpen 1599-Londen 1681). Het doek meet 4 m bij 2,90 m en dateert uit de periode 1628-1630. De broederschap van het H. Kruis bestelde het werk in 1627 bij Rubens. Toen het te Gent aankwam bleek het niet door Rubens zelf te zijn geschilderd doch door zijn leerling Antoon van Dijck. In die periode was Rubens door Infante Isabella-Clara belast met een diplomatieke opdracht in Spanje. Waarschijnlijk was dit de reden waarom hij het doek door zijn beste leerling liet maken. Het werk onderging een aantal reinigings- en restauratiebeurten zoals door Lodewijk Fournenburg in 1659, door Michiel Brueghel en Frans Reys in 1744, later door De Meere en nog recent bij het Instituut voor het Kunstpatrium te Brussel.

Schilderij: "De vinding van het H. Kruis door de H. Helena", een werk door Jozef Paelinck (Oostakker 1781-Brussel 1839) in 1811 te Rome geschilderd. Men beweert dat Josephine de Beauharnais, de eerste vrouw van Napoleon, model stond voor de H. Helena.

Schilderij: "De H.H. Crisminus en Crispinianus" uit 1698-1699, door Jan van Cleef.

Schilderijen: De kruiswegstaties, uit het einde van de 19de of het begin van de 20ste eeuw.

Op het antependium van het altaar: "De graflegging" in grisaille.

De twee engelenbeeldjes zijn vermoedelijk van J.B. Helderberg.

Beelden: "H. Hart" en "De treurende Moeder Gods" uit 1919, door Oscar Sinia (1877-1956).

In het noorderportaal: de vermoedelijke resten van de oude kerk (vóór 1440) met twee consoles in blauwe steen uit de 14de eeuw die een vrouwfiguur en een grijnzende kop voorstellen.

Kapel XVIII.

Kapel van de H. Barbara.

Schilderij: "H. Barbara" door Antoon van Ysendyck.

Biechtstoel in Lodewijk XV-stijl.

Kapel XIX.

Kapel O.L.Vrouw van Smarten.

Schilderij: "De kruisafneming" door Antoon vanden Heuvel.

Schilderij: "De opwekking van Lazarus" door Otto Venius (Van Veen) (Leiden 1588-Brussel 1629). In 1804 aan de kerk geschonken door Nicolas Paul uit Nijvel.

Kapel XX.

Kapel van de H. Theresia van Lisieux.

Schilderij: "De ten hemelopneming van Maria" toegeschreven aan Hendrik van Baelen, door anderen aan Jan Janssens.

Kapel XXI.

Schilderij: "De geseling van Christus" door Abraham Janssens (Antwerpen 1576-1632). Afkomstig uit kapel I. Het werk werd in 1636 besteld bij Jan Janssens doch om onbekende reden door zijn broer uitgevoerd.

Schilderij: "De kruisverheffing" door Louis Primo (Brussel 1606-1668).

Kapel XXII.

Doopkapel.

De doopvont in gedreven koper met marmeren voetstuk dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw en vervangt de vroegere doopvont van Pieter Verbrugghen uit Antwerpen.

BIBLIOGRAFIE

- De Keyzer Berten: De Sint-Michielskerk te Gent, 1979.
- De Keyzer Berten: Orgelhistorie in de Sint-Michielskerk, 1951.
- Van Overstraeten Jozef, Gerits Jan: Gids voor Vlaanderen, Antwerpen 1985, p. 340-342.
- Deseyn Guido: Gids voor Oud Gent, Antwerpen 1984, p. 360-361.
- De Potter Frans: Gent van de oudsten tijd tot heden, Gent 1882-1901, deel 7, p. 384-506.
- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4 na - Stad Gent, p. 460-464.
- Van Elslande Rudy: De Van Eycks te Gent - leerlingen en medewerkers, in: Ghendtsche Tydinghen 1984, nr. 5, p. 319-332.
- Levis Eddy: Republiek en symboliek, in: Ghendtsche Tydinghen 1987, nr. 6, p. 289-311.
- Broget Georges: Toen wegenwerken op de Poel en Sint-Michielsplein een stuk ver verleden blootlegden, in: Ghendtsche Tydinghen 1991, nr. 5, p. 258-275.
- Maes David: Over Lieven van Pottelsberghe, in: Ghendtsche Tydinghen 1996, nr. 1, p. 31-34.

BIJLAGE

Lieven van Pottelsberghe, ridder, heer van Vinderhoute, Merendree en Wissekerke (Bazel), bekleedde tijdens zijn leven heel wat openbare functies. Naast raadslid in de Raad van Vlaanderen was hij tevens lid van de Privéraad, meester van de requesten en ontvanger-generaal van de bedden in Vlaanderen.

Als parochiaan van Sint-Michiels, hij bewoonde een huis in de Hoogstraat - het z.g. Hof van Vinderhoute, droeg hij herhaaldelijk bij tot de verfraaiing van de kerk zoals onder andere in 1512 voor de herstelling van de toren. Tevens schonk hij in datzelfde jaar zes nieuwe klokken voor de "cleenen turre". Voor het groot orgel, door hem bekostigd, mocht hij de "orghelare en de blazere" aanstellen.

Lieven verkreeg de toelating om zijn privékapel in te richten in de kapel van de Zoete Naam Jezus. Deze situeerde zich in de zuiderkruisbeuk. Van dan af duidde men haar ook aan als Vinderhoutekapel.

Het interieur van deze kapel moet een streling voor het oog zijn geweest. Voor het groot venster leverde Daniël Lonis in 1517 een prachtig geschilderd glasraam. Van het vroeg-renaissance-altaar en de kapelafsluiting uit 1525 bewaart het Gentse Stadsarchief nu nog de ontwerptekeningen. Het altaar was voorzien van de wapenschilden en de kenspreuken van Lieven en zijn echtgenote Livina van Steelandt. De kenspreuk van Lieven was: "Plus est en luy", die van zijn echtgenote: "Ma foi est tele".

Verder trof men in de kapel nog de "zitsels van Vinderhoute" - een houten gestoelte voorzien van de blazoenen van het echtpaar - naast verschillende grafmonumenten van de familie van Pottelsberghe, aan. De portretten van Lieven en Livina in het Museum voor Schone Kunsten te Gent, toegeschreven aan Geraard Horenbout, werden vermoedelijk geschilderd voor deze kapel. Uit het huwelijk van Lieven met Livina ontsproten vijf kinderen. Twee ervan studeerden aan de Universiteit van Orleans. Aldaar overleed de oudste zoon, Florens, in 1521. Antoon, de op één na oudste zoon, overleed in 1524. Twee andere kinderen overleden op zeer jeugdige leeftijd.

Slechts één zoon bereikte een huwbare leeftijd, nl. Frans. Deze ging een echtverbintenis aan met Jacoba (Jacqueline) de Bonnières de Suastre. Frans stierf kinderloos in 1544 waarna zijn weduwe hertrouwde met Adolf van Bourgondië, heer van Ter Kapellen die op de Poel resideerde. Lieven droeg in 1513 bij tot de heropbouw van het in verval geraakte Kinderen Alijnhospitaal. Zijn zoon Frans legde in 1543 de eerste steen voor de kapel van dit godshuis.

In 1521 riep Lieven een beurzenstichting in het leven. Daarbij mochten tien kinderen op zijn kosten onderwijs volgen bij de Hiëronymieten in het Geraard de Duivelsteen. Drie beurzen wa-

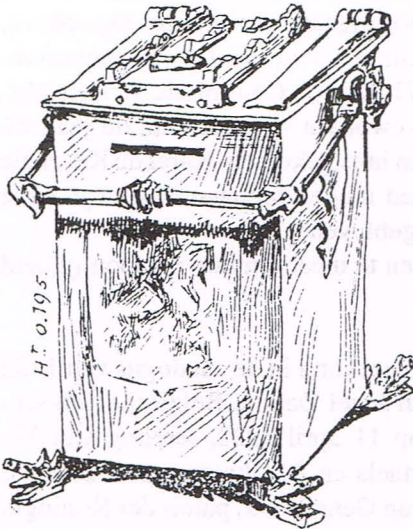
ren voorbehouden aan Universiteitsstudenten of leerlingen aan een hoge school. Later, in 1523, breidde hij zijn fundatie uit tot dertien kinderen. Wegens hun rood habijt noemde men deze kinderen "Les rouges Robbes" of "Rokerels".

Lieven overleed in 1531, zijn echtgenote in 1562. De fundatie van de "13 scholieren" ging in 1569 over naar het Bisschoppelijk Seminarie.

David MAES

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 32

Op 23 oktober 1897 stelde Hermann Van Duyse, toen Conservator van het Oudheidkundig Museum, in de rubriek "Kunstsmeedwerken - Oudheidkundig Museum, nr. 1751, - XVIe eeuw", in het Frans een fiche op over

Collectebus van de 16e eeuw

Deze vierhoekige bus, beschilderd met de wapens van Vlaanderen, rust op vier gemodelleerde steunpunten die de vorm hebben van een drakenkop; het hengsel is bewerkt in dezelfde stijl.

Het geheim slot is versierd met fleurons en schoren aangebracht aan het bovenste gedeelte. Het werk dateert uit de XVIe eeuw niettegenstaande de later aangebrachte datum 1608.

De veelvuldigheid van ophalingen voor godsdienstige werken bracht in het verleden een buitengewone vermenigvuldiging teweeg van allerlei vormen van bussen.

De gebuurtebussen dienden om een reservefonds aan te leggen, bestemd voor de jaarlijkse, werkelijk reuzebanketten die noodzakelijkerwijze samengingen met de verkiezingen van de dekens.

De inscriptie op sommige bussen "voor de uitroeiing van de bedelarij" voert ons terug naar de talrijke pogingen tot organisatie van hulphuizen dienende tot ateliers voor werklozen en asielen voor landlopers.

JEAN DELVIN

Op 11 april a.s. zal het precies 75 jaar geleden zijn dat Jean Delvin overleed. Een gelegenheid dus om deze merkwaardige figuur eens terug onder de aandacht te brengen.

Wij doen dit aan de hand van een artikeltje dat 25 jaar geleden geschreven werd door - wat dacht u? - Pierre Kluyskens.

Zoals altijd met de vriendelijke toestemming van de familie Kluyskens.

Gent verloor een halve eeuw geleden, in 1922, twee schilders die jarenlang hun stempel hadden gedrukt op het artistiek leven van de stad. Jean Delvin en Albert Baertsoen, met een beeldhouwer wiens voornaamste productie nog steeds de monumentale ingangspoort van de Vismijn op het Veerleplein versiert, Karel de Kesel.

Bij deze vijftigste verjaring van hun overlijden heeft onze Academie voor Schone Kunsten de gelegenheid laten voorbijgaan met een retrospectieve, hulde te brengen aan haar gewezen directeur, en is van de Baertsoententoonstelling die in zitting van 17 november 1971 door de Commissie van het Museum voor Schone Kunsten gepland was geworden voor juli van dit jaar, nl. tijdens de Gentse Feesten, nog steeds niets in huis gekomen. Karel de Kesel die men dezer dagen ook wel een eresaluut had mogen brengen is als zijn twee beroemde kunstgenoten in de vergeetlade gebleven!

Voor ons is deze onverschilligheid een reden te meer om hun persoonlijkheid en oeuvre even in herinnering te brengen.

Een kleine steekkaart van Delvin, zoals ze voorkomt in de catalogus van 1932 van het Museum voor Schone Kunsten: Jan Jozef Delvin, Belgische School - Geboren te Gent in 1853, er gestorven op 11 april 1922; leerling van Th. Canneel, der Gentsche Academie van Portaels en A. Cluysenaer te Brussel; leraar en daarna bestuurder der Academie van Gent. Werk, paleis der Koningin van Italië, mus. Brussel/Elsene, Luik, Venetië, Parijs, Tokio.

Volgt dan de lijst van 22 werken, schilderijen, tekeningen en studies die van 1883 tot 1928 door de stad werden aangekocht, bij gift werden verkregen, in bruikleen werden afgestaan of door de kunstenaar zelf werden geschonken, en die in 1932 in de verzamelingen van het Museum voorhanden waren.

Deze voor ons Museum uitzonderlijk grote hoeveelheid werken van éénzelfde kunstenaar wijst op de populariteit en het aanzien van Delvin tijdens zijn leven en in de eerste jaren die op zijn dood volgden. Deze populariteit verminderde geleidelijk, althans bij het groot publiek, want Delvin is voor de talloze leerlingen die hij aan de Academie heeft geteld, "de" leraar, "de" leermeester gebleven aan wie zij veel, zeer veel verschuldigd zijn gebleven. Ook het aantal

zijner oud-leerlingen is aanzienlijk geslonken, en men kan ze vandaag op de vingers van één hand tellen en toch, welke ook de richting weze die zij later in het leven en in de kunst kozen, zij blijven de "grote Delvin" eerbiedig trouw en eeuwig erkentelijk, misschien wel het meest omdat Delvin, ijzersterke persoonlijkheid, zijn zienswijze, zijn kunstopvattingen nooit als leraar en als directeur heeft willen opdringen; zijn doel, zijn ideaal was kunstenaars te vormen. Was hij het niet die het geweldig opborrelend talent van de jonge Masereel, toen leerling van de Academie, ontdekkend, tot de kunstenaar in de dop zegde: "Vous n'avez plus rien à apprendre ici, voyagez"!!

Hij heeft geen epigonen willen maken, de ambitie van zoveel leraars, hij heeft zijn eigen werk en kunst nooit als voorbeeld van perfectie, zelfs niet van de te volgen weg willen voorspiegelen en dankzij deze politiek die een grote zelfverloochening eist, heeft hij artiesten van kwaliteit en van de meest uiteenlopende tendenzen in de kunst kunnen begeleiden: Cécile Cauterman en Masereel, Robert Aereus en Madeleine van Thorenburg, Verdegem en Jules Boulez, de Japanners Kodjima en Otta, Lorein en Jozef Mees, Jules De Bruycker, Leon De Smet en Albert Saverys, en al de tenoren van het Vlaams expressionisme: Servaes, Frits Van den Berghe, Gustaaf De Smet, Permeke. Geen van hen die hem ooit heeft verloochend, geen van hen die ooit een woord kritiek over zijn leermeester heeft uitgebracht.

Waarom? Het antwoord moet gezocht worden in de persoonlijkheid van Jean Delvin.

Uiterlijk, als verschijning, in de omgang, bezat hij niets om zijn toehoorders te boeien, zeker niet de jeugd en nog veel minder de zgn. artistieke jeugd, de vrolijke wereld van de bohème. Hij was immers streng van voorkomen, be-deed, koel, een aristocratisch asceet gehuld in een raafzwarte redingote. Hij was vrijgezel en leefde met zijn twee zusters in een huis aan de Rooigemstraat dat de stempel droeg van de plechtige bourgeoisinterieurs van weleer; hij hield niet van vrouwen, hij dronk niet, hij rookte niet, hij hield van geen mop of lol, hij was voorzichtig, wantrouwig, eeuwig pessimist, steeds verzorgd gekleed, vijand van elke slordigheid, van *laisser-aller* in houding en kledij. Bovendien sprak hij traag, moeizaam, zocht naar zijn woorden en zijn stem was ruw en stroef; hij had een hekel aan de massa, aan het publiek, aan lofwoorden, manifestaties.

Aldus was hij fysisch, intellectueel en moreel als voorbestemd om nooit contact te zoeken met 't publiek, om nooit in het onderwijs te treden, om nooit de jeugd te kunnen enthousiasmeren, en toch is deze leraar, deze directeur, "le patron" zoals men het fluisterde wanneer hij statig, aristocratisch, superieur zijn leslokaal vervoegde, het idool geweest van honderden jongeren, de leraar en opvoeder met een bijna miraculeus magnetisme.

De buitenstaanders moeten Delvin meer dan eens verkeerd beoordeeld hebben, in hem de hovaardige intellectueel hebben gezien, de artiest die de massa af-

zijdig van de kunst wilde houden, omdat kunst voor de elite moet weggelegd worden.

Delvin moest men leren kennen en waarderen aan de Academie zelf, waar hij op 28-jarige ouderdom tot leraar werd benoemd en van 1902 tot 1913 de directeur werd vooraleer na de ouderdomsgrens te hebben bereikt, er als inspecteur van de leergangen zijn carrière samen met zijn levensloop te beëindigen.

Daar, aan de Academie, heeft hij al zijn overwinningen behaald, overwinningen in de allereerste plaats op zichzelf, op zijn bedeesdheid, zijn pessimisme, zijn mensenschuwheid. Daar is hij - hetgeen zo zelden gebeurt met een kunstenaar - tegelijk artiest en man van de orde, van de administratie, van het meticulous dagelijks bestuur geweest.

Als leraar had hij een heilige schrik een talent te knakken. Er was toen nog geen contestatie, de leerlingen eisten geen absolute vrijheid; die vrijheid bij het zich uitdrukken, uitleven heeft Delvin de aristocraat hen geschonken, wetende dat zij er geen misbruik zouden van maken.

Hij was hoofdzakelijk bekommerd om de harmonische ontplooiing van de artistieke gaven van de leerling; eenieder heeft zijn eigen aanleg, temperament, natuur die de leraar niet mag onderdrukken maar integendeel moet leiden en helpen ontluiken. In zijn schildersklas en in deze naar levend model, was hij de opvoeder, de gids, de raadgever, niet de artiest die zijn eigen productie tot voorbeeld neemt. Het is de reden waarom verschillende generaties schilders Jean Delvin zo dankbaar en zo erkentelijk zijn gebleven. Zij aanvaardden zijn ietwat hoofs karakter, zijn nogal stijve allure omdat zij best beseften wat achter de schors schuil ging.

Het hoogtepunt van zijn onderwijs was zijn leergang in de kunstgeschiedenis; men verdrong zich letterlijk in het auditorium: leerlingen uit andere klassen en disciplines, kunstenaars, kunstliefhebbers trachtten zich toegang tot het lokaal te verzekeren waar Delvin met zijn rauwe stem, zonder enig literair effect, zonder gezochte beeldspraak zijn toehoorders, ook met behulp van lichtbeelden (*une simple lampe à pétrole dans la lanterne et certain soir à la fin du cours, plus d'un élève était noir de suie*, schreef Georges Chabot) over de kunst, de oude en de moderne, onderhield.

Zoals hij leraar en directeur was, zo was hij ook als schilder in zijn reusachtig atelier tot hetwelk zijn geliefkoosde modellen... de paarden, toegang moesten hebben. Als tekenaar - hij had een voorliefde voor houtskool - als schilder, heeft hij dezelfde complexen moeten afreageren, heeft hij blijk gegeven van eenzelfde aristocratie van geest en penseel, van een zelfde obsessie om het banale, het petieterige, het kleinzielige te weren. Zoals vele pessimisten en bedeesden in het gewone leven, nam hij weerwraak wanneer hij in de afzondering van het atelier werken mocht: reusachtige gewrochten met steigerende

paarden, garnaalvisser te paard monumentaal getekend en geschilderd, corridas waar het tussen stier en mens een strijd op leven en dood is, picadors in schitterende uitrustingen die de rode avondzon opvangen, frescos en panelen van grote afmetingen.

Het was, net als voor zijn vriend de Lalaing of voor zijn leermeester Cluysenaar, het middel om zijn persoonlijkheid en zijn karakter te affirmeren.

Zijn werken uit het Gents Museum spreken ons in die zin een klare taal, ook de fries van hetzelfde Museum in sgraffito naar zijn kartons uitgevoerd.

Hij stond Cluysenaar bij toen deze laatste zijn muurschilderijen voor de Aula van de Gentse Universiteit voorbereidde en hij verving hem bij het uitvoeren van het grote panorama "de slag van Waterloo", hij vervaardigde naar de schetsen van de Lalaing de grote panelen in de Belgische Senaat.

Lid en voorzitter van tal van artistieke genootschappen, tentoonstellingen en Salons heeft Delvin, naar zijn eigen woorden, nooit de tijd gevonden om te trouwen. Misschien had hij er kunnen aan toevoegen dat hij het kunstideaal, z'n onderwijs en de opleiding van de jonge artiesten boven al de andere in zijn leven had gesteld. Het mocht 50 jaar na zijn dood, in de grote onverschilligheid van de overheden, nog eens worden gezegd en geschreven.

Pierre KLUYSKENS

DE FRANSE BEZETTING VAN 1701-1706 DOOR LOUIS XIV

Het verhaal begint op 10 augustus 1678. Op die datum wordt de voor Louis XIV gunstige Vrede van Nijmegen getekend die een goed uitgangspunt vormt voor het verwezenlijken van zijn groots opgezette plan: de uitbreiding van Frankrijk tot aan de Rijn grens ten nadele van Duitsland en de Nederlanden. De zwakke Spaanse koning Karel II is niet bij machte om Frankrijk in te tomen en de Oostenrijkse keizer Leopold I heeft zijn handen vol met het bestrijden van de Turken. De Nederlandse stadhouder Willem III ziet zeer goed de bedreiging voor het Europees evenwicht maar heeft af te rekenen met de regenten die geen geld voor een strijdmacht willen uittrekken. Gelukkig voor Willem III wordt het protestantse Europa toch nog wakker geschud wanneer de Zonnekoning het Edict van Nantes op 23 oktober 1685 herroept.

De protestantse Hugenoten hebben voortaan geen godsdienstvrijheid meer en deze daad betekent, dat wanneer Frankrijk een protestants gebied zou inlijven, de protestanten aldaar zich zouden moeten onderwerpen aan het rooms-katholicisme. Daarom stellen nu zelfs de Amsterdamse regenten in 1688 geld

beschikbaar voor een pro-protestantse interventie van Willem III in Engeland. Hij stelt daar een einde aan de katholieke tirannie van zijn schoonvader Jacobus II. Na een geslaagde "Glorious Revolution" worden Willem III en Mary Stuart door het Engelse parlement uitgeroepen tot koning en koningin van Engeland, Schotland en Ierland. In mei 1689 wordt de droom van Willem III werkelijkheid. De grote coalitie tegen Frankrijk komt tot stand onder de vorm van het Groot Verbond van Wenen tussen de keizer van Oostenrijk en de Republiek: Engeland, Keulen, Luik, de Palts, Brandenburg, Hannover, Beieren en in 1690 Spanje en Savoye sluiten zich aan.

In het geheim worden de Zuidelijke Nederlanden aan Leopold van Oostenrijk beloofd. Tussen 1690 en 1695 vallen verscheidene Zuidnederlandse steden in handen van Frankrijk (Mons, Namur, Huy, Charleroi). Villeroy, de opvolger van Luxembourg, bombardeert in 1695 de Grote Markt van Brussel. Door de Franse successen begint de coalitie naar vrede te verlangen. Ook Frankrijk krijgt echter te kampen met financiële en economische ontredde. Op 20 september 1697 volgen de Vredetraktaten van Rijswijk: Louis XIV erkent Willem III als koning van Engeland, alle veroveringen op Spanje worden ongedaan gemaakt en de Hollandse Republiek krijgt van Spanje het recht in de Zuidelijke Nederlanden garnizoenen te legeren. Wie nu een belangrijke rol gaat spelen is onze landvoogd (1692-1713) Maximiliaan Emanuel II, keurvorst van Beieren. In plaats van de Habsburgse kant te kiezen kiest hij de kant van de kleinzoon van Louis XIV, een Franse Bourbon, die aanspraak maakt op de Zuidelijke Nederlanden als Spaans troonopvolger, na de dood in 1700 van de laatste Spaanse Habsburger Karel II, die kinderloos sterft. Karel II had in zijn testament tegen alle verwachtingen in Filips van Anjou, de kleinzoon van Louis XIV, als erfgenaam van de Spaanse bezittingen aangeduid (omdat die terzelfdertijd een achterkleinzoon is van de Spaanse koning Filips IV) in plaats van iemand uit het Oostenrijks-Habsburgse Huis. Politiek, dynastiek en economisch is zoiets voor geen enkele Europese mogendheid aanvaardbaar. Stel u het nieuwe machtsblok voor: Spanje, Frankrijk, en de Zuidelijke Nederlanden onder het Huis Bourbon! Frankrijk zou vroeg of laat Antwerpen in handen krijgen, een grote economische dreiging voor de Hollanders enerzijds en voor de Engelsen anderzijds om nog maar over de militaire dreiging te zwijgen. Daarom hadden de zeemogendheden al in 1689 de Spaanse erfenis beloofd aan de Oostenrijkse keizer. Omdat Maximiliaan Emanuel beloften krijgt van Louis XIV, aangaande het bezit van de Zuidelijke Nederlanden voor zichzelf, kiest hij de Franse zijde. De Zonnekoning mag met instemming van Anjou en Maximiliaan Emanuel de Zuidelijke Nederlanden bezetten en de Hollandse garnizoenen in de Barrière-vestingen moeten wegtrekken. Gent krijgt 2 bataljons Franse troepen over de vloer en wordt bezet op 20 februari 1701.

Deze bezetting is theoretisch van heel andere aard dan in 1678. Zij is deze keer eigenlijk legitiem. De Franse bezetters staan onder het bevel van graaf d'Aube-

terre die gouverneur van Gent wordt. In plaats van Spaanse troepen in het Spanjaardenkasteel vinden we nu Franse die eigenlijk voor Spanje optreden, namelijk voor Filips van Anjou. Onze voorouders moeten er maar een rechte kant aan krijgen. Geen wonder dat er voor- en tegenstanders van de nieuwe wending zijn. De voorstanders van het Frans-Spaanse Anjou-bewind noemt men "karabiniers" en de tegenstanders "kurassiers". Al spoedig groeien de rangen van de kurassiers aan na nadelige fiscale Anjou-maatregelen. Op 7 september 1701 reageren de andere Europese mogendheden: zij tekenen het Haags Verbond waarbij Spaans-Italië en de Spaanse Nederlanden aan Oostenrijk beloofd worden. De Oostenrijkse opperbevelhebber prins Eugenius van Savoye begint de oorlog tegen de Bourbons in Noord-Italië. Intussen sterft op 19 maart 1702 Willem III. Alhoewel de Republiek nu stadhouderloos is wordt Willems evenwichtspolitiek voortgezet door raadpensionaris Heinsius.

In mei 1702 volgt de oorlogsverklaring van Engeland en de Republiek aan Frankrijk. Tussendoor krijgen de Franse officieren in Gent de gebruikelijke eerbetuigingen. Op 3 februari 1702 krijgen twee vooraanstaanden, graaf de la Mothe-Houdancourt, commandant van de Franse troepen in Vlaanderen en graaf d'Aubeterre, commandant van de Gentse troepen in het Spanjaardenkasteel, een "stuk" rode wijn als present. De procedure verloopt als volgt: de stadsvoerman, begeleid door de moorkinderen, allemaal gekleed in stadslivrei, vervoeren met paard en kar het "stuk" wijn, beschilderd met het stadswapen, mooi versierd met een kleed (SAG, 156/25, nr. 4), tot aan het verblijf van de vooraanstaande persoonlijkheid. Graaf de la Mothe verblijft in het "Huis met de Twee Torens" in de Veldstraat en graaf d'Aubeterre uiteraard in de Gouverneurswoning van het Spanjaardenkasteel. In 1704 dwingt de zeer bekwame John Churchill, hertog van Marlborough, opperbevelhebber van de Engels-Hollandse legers, "onze" Maximiliaan Emmanuel heel Beieren te ontruimen na de slagen bij Donauwörth en Blenheim en in 1705 verslechteren de militaire vooruitzichten voor de Frans-Spaanse troepen in onze gewesten zienderogen. Maximiliaan Emmanuel keert terug naar de Nederlanden en doet een poging om Hulst in te nemen, zonder succes. Onze landvoogd krijgt steun van een van de beste Franse generaals, Villeroy, om onze gewesten te behouden. Marlborough herovert Huy, trekt Tienen en Diest binnen en rukt op naar Waterloo. In de omgeving van Gent veroveren de Hollanders Ertvelde en Vinderhoute en brengen de troepen van de La Mothe ten val. Paniek breekt uit onder de boeren die zich massaal in de stad komen verschuilen. Op 23 mei 1706 overwint Marlborough bij Ramillies in Belgisch Brabant waardoor de Staten van Vlaanderen en Brabant Karel van Oostenrijk als hun soeverein erkennen. Het is een beslissende slag. Onmiddellijk na de overwinning wordt Brussel bezet en rukt Marlborough op naar Gent. De verwarring in onze stad is groot. Van overal stromen Frans-Spaanse soldaten de stad binnen. De magistraat weet niet meer waar zij al die strijders moet te slapen leggen.

Op 29 mei 1706 verneemt men in Gent dat het leger van Maximiliaan Emmanuel in aantocht is. Zal het er straks stuiven? Gelukkig niet. Op 31 mei slaat Marlborough zijn kamp op te Merelbeke. De vijand is intussen op de vlucht naar Kortrijk. De voorbereidingen om Gent over te geven worden al vlug getroffen.

Op 1 juni 1706 wordt de onderwerping aan het regime van de Oostenrijkse Habsburger, Karel, aan Marlborough voorgesteld. Dezelfde dag nog wordt Marlborough plechtig ingehaald. Aan de Sint-Lievenspoort wordt hij opgewacht door de Gentse schepenen die hem de sleutels van de stad aanbieden. Op 6 juni 1706 erkennen de Staten van Vlaanderen als soeverein en graaf van Vlaanderen, de Oostenrijkse aartshertog Karel, die door de geallieerden tot koning van Spanje is uitgeroepen onder de naam Karel III. Door deze truc toe te passen blijven wij dus voorlopig toch nog bestaan als "Spaanse Nederlanden". Vintimiglia en het overschot van twee Spaanse regimenten biedt nog een maand weerstand in het Spanjaardenkasteel en capituleert uiteindelijk.

De Anglo-Bataafse Conferentie, een Engels-Nederlands condominium, heeft nu in werkelijkheid de touwtjes in handen. Deze toestand van halfslachtigheid zal duren tot in 1716. Dus zo Spaans zijn we nu ook weer niet meer. De Conferentie houdt toezicht op een Raad van State die het bestuur in ons land mag uitoefenen zonder eigenlijk iets te zeggen te hebben. De Gentse Hoogbaljuw, Ferdinand-Hippolyte della Faille, verlaat zijn post en blijft de zaak van Louis XIV steunen. Hij wordt tot kolonel benoemd van een Frans leger dat verondersteld wordt onze gewesten te heroveren.

Ronald DE BUCK

BIBLIOGRAFIE

NEVE J.E., Gand sous l'occupation de Louis XIV, 1678-1679, 1701-1706, 1708, Gand, 1929.

BERICHT AAN ONZE MEDEWERKERS

Als u voor het verwerken van uw teksten een PC of Mac gebruikt, wil u dan **met** de tekst ook het schijfje meezenden? In de meeste gevallen kan de drukker dan de tekst van het schijfje halen en dient hij dus uw tekst niet opnieuw over te tikken, wat tijd en geld gespaard is.

OPLOSSING VAN DE PUZZEL 1996

Inmiddels zit het 25ste kruisverhoor er weer eens op. Viel het mee? Waarschijnlijk wel, want het stond allemaal in G.T. geschreven. Het enthousiasme was zo groot, dat men nog nauwelijks in een bibliotheek of archief de tijd kreeg om een exemplaar van G.T. in handen te krijgen. Leden die alle nummers van het tijdschrift bezaten, bewaarden ze angstvallig achter slot en grendel. Eén lid huurde speciaal een kluis voor het opbergen van de G.T. om zich zo te behoeden tegen inbraak en diefstal. Tegenwoordig is dat nog eens een tijd. Gelukkig is dit nu voorbij en kan de rust terug keren in de stad. Hieronder treft u de antwoorden aan.

- 1) Auwestijnen, 23 jg., 1994, blz. 246.
- 2) Carels (Gustave), 7 jg. 1978, blz. 60.
- 3) Lieven (de Stoevere, Stoovere, Sloovere), 21 jg., 1992, blz. 227.
- 4) de Houchin (Isabella Clara Eugenia, gezegd de Longastre), 13 jg., 1984, blz. 304.
- 5) Jonglas (Pieter), 1 jg., 1972, blz. 140-143.
- 6) Laet Vaeren Nyf (familie van Vaernewyck), 16 jg., 1987, blz. 19-24.
- 7) Jan Sanders, 15 jg., 1986, blz. 242.
- 8) Van Der Meulen Eugeen, alias den baard, 9 jg., 1980, blz. 29-49.
- 9) du Quesnoy Jeroom, 3 jg., 1974, blz. 79.
- 10) Muinkbrug, 18 jg., 1989, blz. 27-30.
- 11) Pauline Warmoes, 12 jg., 1983, blz. 52-53.
- 12) van Hulle H.J., 4 jg., 1975, blz. 169-170.
- 13) Manege, 2 jg., 1973, blz. 177-178.
- 14) Tengenaghel Otte, oom van Hendrik Hendrikszone, 6 jg., 1977, blz. 87-88.
- 15) Appeltsoeze, 20 jg., 1991, blz. 303, ill. 304.
- 16) Deconinck Romain, 24 jg., 1995, blz. 273-275.
- 17) Van Crombrughe Em., 25 jg., 1996, blz. 19.
- 18) Coryn Gustaaf, 5 jg., 1976, blz. 269-272.
- 19) De Vigne Pierre, 14 jg., 1985, blz. 232.
- 20) Pauwels Jan, 19 jg., 1990, blz. 260-261.
- 21) Lievevrouw Lodewijk, 10 jg., 1981, blz. 264-265.
- 22) Amelberga sLangen, 11 jg., 1982, blz. 187-191.
- 23) Alfons Biebuyck, 8 jg., 1979, blz. 279.
- 24) Pierre-Jacques (of) Goetghebuer, 17 jg. 1988, blz. 2-10.
- 25) Stoppelstraat, 22 jg., 1993, blz. 155.

De namen van de twee voor G.T. belangrijke personen waren:

JEAN TYTGAT & GASTON HEBBELYNCK

G
A
S
T
O
N
H
E
B
B
E
L
J E A N T Y T G A T
N
C
K

Voilà, dat was dan de uitslag van de Puzzel 1996. Tot volgend jaar!

DE QUIZMASTER

Was het ècht een gemakkelijke puzzel?

Toen onze Quizmaster zijn werkstuk binnenbracht vonden wij het niet alleen een uitstekende formule, maar dachten wij ook dat deze keer de goede antwoorden zouden binnenstromen. Immers, onze trouwe leden die de 25 jaargangen bezitten moesten het huis niet uit om het juiste antwoord te vinden, alles was binnenshuis aanwezig.

Waren wij weer mis, ja? De antwoorden zijpelden tergend langzaam binnen en beperkten zich tot het getal 8. En onder die 8, slechts 4 volledig correcte.

Achteraf tracht men te begrijpen hoe zo iets kan. In elk van de 25 jaargangen was één correct antwoord te vinden, maar misschien wel op een plaats waar men het niet onmiddellijk zou gaan zoeken. Wat er ook van zij, het feit dat wij 4 volledig correcte antwoorden ontvingen bewijst dat deze puzzel oplosbaar was, zij het dan ook dat dit niet kon zonder een flinke dosis geduld.

Dit jaar zijn de 4 kampioenen in orde van aankomst: de heer **André Desprez**, de dames **Elsa Wauters-D'haen**, **Rachel Vanderhaegen-Vandenbossche** en de heer **Taf De Man**. Bravo voor deze 4 cracks, waarbij te noteren valt dat de dames niet moeten onderdoen voor de heren, maar dat wisten wij al lang.

Toch zeker geen schande en een hele prestatie voor de 4 heren die ergens iets over het hoofd gezien hebben. Met slechts 1 foutje ontvingen wij het antwoord van de heer **P. Cassiman**, 2 foutjes voor de heer **Gaston Scharre**, 3 bij de heer **H. Hollanders** en 4 bij onze kampioen van de vorige jaren, de heer **Arthur De Decker**. Maar zelfs in de Ronde van Frankrijk krijgt een superkampioen al eens een inzinking.

Wat commentaar van onze deelnemers.

Van de heer Despretz: "Het oude liedje:

"Van onder naar boven,

van rechts naar links..."

Al was het een vluggertje, Quizmaster, toch heb ik van het vullen van je kruis genoten."

Een vluggertje? Wel, 3 dagen na het ontvangen van het tijdschrift waren zijn goede antwoorden al in ons bezit.

Van Mevrouw Wauters-D'haen: "Het was een goede ruggesteun te weten dat we de oplossingen in de Ghendtsche Tydinghen konden vinden en meteen een heuse belevenis te constateren wat een massa gegevens er in dit 25-jarig werk opgeslagen zijn! Om de lol te besluiten moesten de namen van de twee heren eventjes swingen vooraleer op hun plaatsje te vallen. We eindigen met de oprechte wens dat die glansrijke 25 jaren een langdurig vervolg zullen kennen."

De heer Arthur De Decker was lichtjes gehandicapt want hij mankeert het Nr. 6 van 1978. Hij schrijft dat hij vrij gemakkelijk 21 van de 25 vragen gevonden heeft door aandachtig diagonaal te lezen in de 25 jaargangen. En hij vervolgt: "Van het zoeken naar de 4 overblijvende raadselvragen heb ik echter een tendinitis overgehouden. Hoe ik ook maar steeds opnieuw de in mijn bezit zijnde 8375 bladzijden (nl. 8441-66 blz. van het ontbrekend nummer) doorbladerde, nergens vond ik de antwoorden op de vragen 1, 11, 15 en 23. Om gek te worden. Ik veronderstel dus maar dat ik selectief blind ben geworden. En hij besluit met een P.S. Ik lig in het U.Z. op kamer 8376, Blok 25."

Wij hopen oprecht dat hij dit trauma zal te boven komen.

De heer Scharre laat ons weten dat hij er toch van genoten heeft.

Van Mevrouw Vanderhaegen-Vandenbossche: "Oef! ik ben er door. Stel je voor, 25 vragen beantwoorden uit evenveel jaargangen van G.T. Dat belooft voor binnen 25 jaar!"

De Heer Hollanders: "Niettegenstaand ik 3 maal alle nummers van het tijdschrift overlopen heb, heb ik niet alles gevonden, maar toch heb ik er ontzettend van genoten.

BUURTFEESTEN EN DEKENIJFEESTEN

Als secretaris van de dekenij Prinsenhof en dit sinds 15 jaar, zie en lees ik dat zowel te Gent als in de ons omringende randgemeenten er buurtfeesten van zeer lokale en kleine omvang opgang maken. Het brengt de mensen van een bepaalde kleinere buurt of enige welbepaalde straten bijeen, in een niet te gecommmercialiseerd gebeuren. Ook bij ons in de Prinsenhofbuurt is er sinds de oprichting van de dekenij in 1981 elk eerste weekend van de maand september zulk een buurtfeest. Enige jaren terug stootte ik bij toeval op een oude affiche hetwelk betrekking had op een buurtfeest van onze straat-omgeving. Graag doe ik er mijn verhaal over. De enige toelichting die ik erg graag bijgeef, is dat er momenteel in de ganse Prinsenhofbuurt slechts één café meer bestaat op de hoek van de Simon de Mirabellostraat en de Rabotstraat...

Het eerste buurtfeest op het Prinsenhof na de oorlog

Dit eerste buurtfeest werd georganiseerd door Feestcomiteit Groot Gewad en aanpalende straten, en wel erg laat in het jaar namelijk eind september begin oktober, op 28, 29, 30 september 1 en 2 oktober om juist te zijn. We schrijven 1948!

Er waren toentertijd niet minder dan 13 deelnemende cafés, allemaal in de buurt gelegen. Ik som ze even op:

Café Philomon Tinnepotstraat

Café Zilverhof Zilverhofstraat

Café Engelsch Paard Braderijstraat

Café Fonteintje Abrahamstraat

Café Charles Tinnenpotstraat

Café Gustaaf Abrahamstraat

Café Witte Roos Tinnepotstraat

Café De Witte Prinsenstraat

Café Tonneke Groot Gewad

Café Favorit Hoek Prinsenstraat Rabot

Café Frissche Kelder Braderijstraat

Café Georges Braderijstraat

Café Paul Gewad

Het is bijna niet te geloven!

Op de zijkant van de affiche dewelke voor die gelegenheid vanzelfsprekend werd gemaakt staat er reclame voor verschillende handelszaken uit de buurt. Enigen zal ik vermelden, omdat zekere bewoners deze zich nog zullen herinneren daar ze tot in de jaren 60-70 gebleven zijn;

Carrosserie Mareen Sanderswal 11

Jos Naessens Sanderswal 1 (Kolen en brandhout)

Mortier Verbeke Lievekaai 2 (Verhuring van stootwagens)

E. Roels Gewad 17 Paardenbeenhouwer

De evenementen die plaatsvonden zijn zeker het vermelden waard. Ik citeer de voornaamste zoals ze op het affiche waren aangekondigd. De opening gebeurde met het zeer gekende muziekkorps der Gentse weesjongens. De weesmeisjes brachten de Zondagavond zang en dans. Ook een solemnele mis ontbrak er niet aan in de St.-Michielskerk.

Verschillende cafés hielden teerlingbakwedstrijden, de prijzen waren welkom en kleurrijk... twee konijnen, een grote "beloende", 2 flessen drank, ...etc.

Klassiekers waren, danswedstrijd, vogelpik, stoelkensdans, bolling, crochetwedstrijd, loopkoers voor jongens.

Iets straffer was; Ballenkloppen geblinddoekt, schoenenkoers met werkschoenen, blokjesvagen voor vrouwen, valiezenkoers voor mannen.

De toppers dan: Taptoe voor vrouwen in nachtgewaad, (kaarsen meebrengen!)

Elkander zwart maken voor mannen en vrouwen... Zaklopen voor vrouwen.

Voorwaar een straf programma!

Daarbij werd nog vermeld dat de ganse wijk gedurende de feestelijkheden prachtig verlicht en versierd was. Er was tenandere een wedstrijd uitgeschreven voor de mooist versierde gevel en uitstalraam.

Zoals U ziet feesten is zeker niet door deze generatie uitgevonden, dat kon de voorgaande even goed!

L. BORRE

Secretaris Dekenij Prinsenhof

GENTSE MEMORIEDAGEN: 7-8-9-10 MAART

7 maart 1451:

Filips de Goede hernieuwt zijn gebod van 12 augustus 1450 en beschuldigt de stadsmagistraat er van het Gentse poortersrecht aan de meest biedende te hebben verkocht. (Het gaat hier om de verkoop van de "buitenpoorteriej". Personen die niet in de stad woonden konden toch de Gentse "nationaliteit" en dus ook het Gentse "burgerrecht" kopen mits het betalen van een jaarlijkse taks en het nemen van een Gents pandhuis of theoretische domicilie. Dit systeem voorzag de stad van een aantal vermogende burgers waarop zij in tijden van opstand beroep kon doen in ruil voor bescherming. Het systeem kwam dikwijls in opspraak bij de vorsten. Pas vanaf 1540 slaagt keizer Karel er in de Gentse buitenpoorteriej af te schaffen.)

7 maart 1491:

In een akte van die datum lezen wij : "...Joos Sammelin, crudenier ende scildere...". (De combinatie van die twee beroepen lijkt op het eerste gezicht vreemd. Kijken we echter eens naar de oorsprong van bijvoorbeeld "indigo", een blauwe verfstof, dan zien wij dat deze kleur gewonnen werd uit een kruidenmengsel, "indikon pharmakon" genaamd, een Indisch geneesmiddel. Kruiden dienden dus zowel om geneesmiddelen te maken als om verf te bereiden. Het is inderdaad bekend dat de gebroeders Van Eyck zelf hun olieverf maakten. Lid zijn van twee neringen was bovendien ook gebruikelijk. En tenslotte mogen we niet vergeten dat de eerste apothekers kruidenmengers waren.)

7 maart 1514:

Onze voorouders zagen geen straalvliegtuigen of raketten in de lucht. Toch zagen ze af en toe iets aan de hemel dat hun verwondering kon wekken : "...Item in dit jaer, den VII Maerte, waren in de lucht gesien, twee regenbogens staende rugge tegen rugge..."

7 maart 1579:

"...Den 7 Maerte 1579 wird door de geusen het eyser ende lood uyt Eckerghem kercke weggenomen, oock den vloer van de kercke , ende door capityn Goethals op de muyde verkogt..."

7 maart 1831:

Een Belgische vrijheidsboom, aangekleed met een vrijheidshoed, wordt in het bijzijn van de Commissie van Openbare Veiligheid en de staf van de burgerwacht, voor het Groot Vleeshuis geplant. De top van de boom zal op 5 september 1838 door de bliksem getroffen worden waardoor de vrijheidshoed in de Leie terecht zal komen.

8 maart 1322:

Op aandringen van Jan Breydel wordt tussen de magistraten van Gent en Brugge een verbond gesloten ter vrijwaring van de stedelijke vrijheden. (De "bezegeling" van dit verbond staat in de stadsrekeningen als volgt : "...Item scepen den Grutre, meester van Hayticove, den here uten Dale ende van Contersvorde, (die reden op 15 maart naar Brugge) omme die van Brugge te doen zegelne dordinance die sij adden overeenghedreghen metter stede van Ghend...")

8 maart 1578:

Het Groot Kanon wordt van Oudenaarde naar Gent per schip overgebracht. "...Den 8 es hier van Aldenaerde ghebrocht een groot yseren geschut, drie

vierendeelen wijdt ende omtrent vier ellen lanck wesende, den naem draghende van Dulle Griete ofte den Rooden Duyvele, midts tselve rood gheschildert es; ende wird ghelost an tCuypgat by de Fremineuren...". (Het Ketelpoortpleintje achter het Justitiepaleis.)

8 maart 1782:

Keizer Jozef II gebiedt, dat voortaan alle Benedictijnenkloosters onderworpen worden aan het gezag van de bisschoppen.

9 maart 1789:

Na de afschaffing van een aantal seminaries en andere scholen, vertrekken de studenten in godgeleerdheid van de abdijen van Baudelo en van Drongen naar het centraal seminarie van Leuven. Dit is één van de maatregelen die keizer Jozef II de bijnaam "keizer-koster" zullen bezorgen. Zijn bemoeienissen met de structuur van de kerk hebben ongetwijfeld bijgedragen tot de val van het Oostenrijks regime.

9 maart 1803:

Al weken trekken honderden Gentenaars naar Evergem waar boer Buysse alle ziekten geneest, gewoonweg door het aanbrengen van zijn speeksel. Vandaag laat de overheid de kwakzalver eindelijk in Gent opsluiten. (De eerste kwakzalvers gebruikten kruidenzalven op basis van ganze- en eendevet, twee kwakende vogels. Het waren eeuwenoude zalven waarvan de artsen, naarmate de geneeskunst verbeterde, ondervonden dat ze toch niet hielpen en daarom schertsend over kwakzalven begonnen te spreken.)

9 maart 1826:

Het postkantoor wordt van de Nederscheldestraat naar de Zandberg overgebracht. Het personeel bestaat uit een directeur, een controleur, drie bedienden en vijf postboden. Het kantoor zal nog een paar keer verhuizen alvorens onderdak te vinden op de Korenmarkt.

10 maart 1517:

Eerste steenlegging van het Gentse stadhuis naar de plannen van bouwmeester Jan Stassins.

10 maart 1697:

Overlijden van Robert d'Aubermont, die één van de vier grote koperen kandelaars aan onze hoofdkerk schonk. Hij was op 18-jarige leeftijd tot kanunnik van Sint-Baafs benoemd en vestigde een record door pas op 85-jarige leeftijd te overlijden.

10 maart 1842:

Overlijden van Jozef van Crombrughe, burgemeester van Gent van 1826 tot 1836 en van 1840 tot 1842. Hij was een vurig orangist en verdediger van het officieel onderwijs.

Ronald DE BUCK

DE STAM AUDENAERDE

Quantas habeo iniquitates et peccata,
scelera mea et delicta ostende mihi.

Hoeveel misdaden en zonden heb ik bedreven?
Doe mij mijn ongerechtigheid en mijne boosheid kennen. (Job, XIII-23-28).

Delictum meum cognitum tibi feci
et injusitiam meam non abscondi.

Mijn misdaad heb ik u beleden en mijn ongerechtigheid heb ik niet verborgen.
(Psalm 31-5).

HANSKIN van AUDENAERDE

Hoedenmaker

HANS van AUDENAERDE (Auwenaerde),

filius JORIS Audenaerde,

geboren circa 1555 te GERAARDSBERGEN.

Overleden op de brandstapel de 17 Maart 1573, om 14 uur, op de Vrijdagmarkt te GENT.

Hij was 18 jaar, hoedenmaker die reeds twee jaar te Gent woonde. Hanskin werd tegelijk terechtgesteld met *Grietgen van Sluys*, dit volgens de gegevens uit het "*Bouc van den Crime*".

(Grietkin HEINDRICK, geboren te HOS bij 's Hertogenbosch, 23 jaar, gehuwd met Martin van der Sluus van ZOMERGEM, Doopsgezinden).

Alhoewel niet herdoopt, achtte HANSKIN de kinderdoop als absoluut nutteloos.

Uit de lijst der *MARTELAREN* te GENT in de XVIe eeuw, kunnen wij berekenen dat er in totaal voor de periode van 1530 tot en met 1595, 252 te-

rechtstellingen hebben plaats gehad waarvan:

51 Beeldstormers, 30 Calvinisten, 146 Doopsgezinden, 23 Ketteren en 2 Lutheranen.

Daarvan stierven 125 op de brandstapel en 62 werden onthoofd!

De inquisitie was een kerkelijke rechtbank tot opsporen en bestraffen van ketteren; het Spaanse kettergericht was vooral gericht tegen de Protestanten en beeldstormers.

De brandstapel was de straf die vooral werd toegepast op ketteren en heksen. Het vuur werd door het volk beschouwd als verdelger van demonen. De straf werd vooral in de XVIe eeuw veel toegepast.

BIBLIOGRAFIE

Dr. A.L.E. VERHEYDEN: Het Gentsche Martyrologium (1530-1595) Rijksuniversiteit te Gent, 1945, Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren, 96e Aflevering.

Jacques DISCART-AUDENAERDE

ERRATA

In ons Nr. 6 van 1996 moet op p. 330 de tekst onder beide foto's omgewisseld worden.

In ons Nr. 1 van 1997 moet op p. 48 de 19e regel gelezen worden: familie ca. 1760 tot **1996**.

OPROEP

Er blijft een grote vraag bestaan naar de oudere jaargangen van "Ghendtsche Tydinghen", tot en met 1980.

Wij hebben vooral een lange wachlijst voor de volledige eerste vijf jaargangen.

Personen die geen gebruik meer maken van deze jaargangen (nummers) kunnen voor de condities contact nemen met onze Bibliothecaresse Mevrouw A. Van Geluwe-Eggermont. Tel: 226.23.28

GENSCHE WOORDE EN UITDRUKKIJNGE

Deel XXXIV

Raak, raak,
nen twiedekker!

Gentse woorden & Uitdrukkingen

*Byien geschart...
en oetiekend deur*

Eddy Levis & Gill. Van Geert

Nog een potse
truust, Marie?

Was "den tsenuiver" de troost van de werkmán na hard labeur, dan was het "potse kaffee" dat voor de werkende vrouw.

De uitdrukking is dus te begriipen als: "Nog een kopje koffie, Marie?"

Zo had men "flèwe kaffee, tsietseskaffee, slappe, stravve, of zwarte kaffee; kaffee die an de kant van de gracht gekookt es of kaffee van over d'halve deure; piep": slappe koffie.

Een vrouw die graag koffie dronk was een "kaffeedrijnkerigge, kaffeekonte, kaffeepulle, kaffeetriene, kaffeewijf, kaffeelbloaze, kaffeelutte of kaffeekijsse".

Dat op koffiekranjes ook duchtig "gecommeed" werd, hoeft geen twijfel. Gebeurde dit drinken in groep dan sprak men van een "kaffeedrijnkijng" of een "kaffeetoafel". Was men ergens aan de "kaffeeklets", dan zei men: "De kaffeekanne stoat doar hiele doagen op de stove" of: "ze giete doar kaffeewoater op.", ze doen daar niets anders dan "commereen" en kwaadspreken.

Plaat 40

"De Koffij-kan"

2de Couplet

*De koffij is den troost van 't volk
En ware hulp voor vele kwalen.
Als 't water kookt 't is als een rook
Terwijl den meulen is aan 't malen
't Verdriet verweent, die zwarte wolk.
Ik voel den troost in 't harte zinken.*

Refrein

*Viva, viva, de koffij-kan
Laat, laat ons nog een potje schinke. } bis*

Uit: "Chansons appartenant à J. Hanssens".
(manuscript, einde 19de eeuw, eigen verzameling).

De katte zit in d'horloge

Syn.: "Der zit een bie in d'arloze": het zit scheef, ze maken ruzie, ze tergen of plagen mekaar.

In het blijspel "Afblijven of trouwen" laat Romain Deconinck Yvonne Delcour zeggen: "*Der zit een motte in de soarze* (: deken).

Hij hee hem weere ne poater geschilderd

Syn.: "Iemand ne poater schildere mee een boardeke op zijne rugge (op zijn kluute): iemand behoorlijk voor de gek houden of bedriegen.

'k Ben mee mijn gat in de boter gevalle

Ik krijg hier een buitengewone kans; ik heb iets bijzonders bekommen.
Zie tekst bij plaat 6: "*Vier zesse mee drei tirlijnge?*"

Uwe neuze krijg jongskes

Als er puisten of zweren op staan.

We meuge zuuveele an uwe neuze nie hange

Zie tekst bij plaat 4: "*Hang ne kier zuuveele nie an heure neuze*".

Ik worde ne kurieuzeneuze stillekensan

Syn.: ne kurieuzegoard. Da uwe neuze ne kapstok was 'k zoe 't er an hange. Ze zoen 't ei uit zijn gat vroage": die zeer nieuwsgierig tot onbescheiden is.

Afl. kurieuzeteit, kurieuzigheid, kurieusheid".

SIES: "Moar ij weet nogal girren alles! Dat ès ne kriejeuse mosterdpot da!"
("Oe èwer oe zotter", p. 10).

NOG EENS DE "GARDE CIVIQUE"

In zijn, helaas door zijn dood, afgebroken serie over de Burgerlijke Wacht had onze vriend Roger Van Aerde het over de gebeurtenissen in 1831 toen de Hollandse troepen onze grens overstaken. (Gh. Tyd. 1994 - Nr. 1 - p. 23 e.v.) Toch merkwaardig hoe zo een artikeltje documenten aan de oppervlakte kan doen verschijnen die men al lang verloren achtte.

*Wij ontvingen verleden jaar van ons lid de Heer Leopold Geerinckx een brief. Deze kranige 80-jarige is de zoon van Leopold Geerinckx die tot aan zijn dood in 1929 Korpsoverste was van het 1e Artillerie Regiment. Deze laatste was de zoon van Charles Geerinckx, die de zoon was van **Frédéricq Geerinckx**. Het gaat dus over de overgrootvader van ons lid en, stel u voor, die heeft als korpsoverste van het 4e Legioen van de Gentse Burgerwacht de gevechten meege-maakt nabij Maldegem.*

De Heer Geerinckx heeft ons een heel dossier opgestuurd met een 11-tal fotocopies van officiële stukken. Wij deponeren ze in ons Documentatiecentrum waar geïnteresseerden ze kunnen inkijken.

Wij willen hier graag het verslag publiceren dat Frédéricq Geeraerts opstelde op 24 augustus 1831 nopens de gevechten. Dit verslag werd vanzelfsprekend opgesteld in het Frans, maar het werd vertaald door ons lid.

Omstandig en Uitgebreid Verslag van ondergetekende Majoor-Bevelhebber van de, in Maldegem gestationeerde troepen, betreffende de gebeurtenissen van de Veldtocht.

Het voorval van 3 Augustus, waarbij onze troepen onverwachts aangevallen werden door een overmacht van vijandelijke krachten, werd U gemeld door de Heer Kapitein SOTTEAU, ten tijde Bevelhebber te Maldegem. Ik heb het nodig geoordeeld daaraan te herinneren en het dubbel van zijn verslag dat U werd toegestuurd, bij het mijne te voegen.

Wanneer ik, de 4de van deze maand, het bevel heb genomen, hadden we geen kanonnen. Ik heb de wens uitgedrukt er een te bekomen. Een stuk veldgeschut van 6" met ammunitie, werd mij op 5 Augustus vanuit Brugge gezonden, onder het bevel van de heer Kapitein VERMEULEN, met elf kanonnières.

De 9de dito, werd hij met zijn stuk teruggeroepen door het Hoger Bevel en verliet Maldegem de 10de, om 4 uur 's morgens, met bestemming Damme.

Op 9 Augustus kwamen twee stukken veldgeschut van 6" toe te Maldegem met een geladen munitiewagen, onder het bevel van de Onderluitenant VAN DUNGELHOEFF, met een detachement van 28 Onder-Officiëren en Kanonnières van de 4de Kompagnie van het 1ste Regiment Artillerie.

Loos alarm vanwege de vijand, kleine schermutselingen, zelfs aanvallen met evenwaardige macht, hebben dikwijls plaats gevonden, zowel te Middelburg

als aan onze voorposten vóór Maldegem en waar onze troepen bewezen hebben, door ze (de vijandelijke macht) terug te drijven tot onder de loop van het kanon van Aardenburg, dat ze niet vreesden tot erg handgemeen over te gaan; dit allemaal zonder enig verlies aan onze zijde.

Daar de vijand over verschillende stukken veldgeschut beschikte waarmee hij ons soms kwam verontrusten, gaf ik opdracht aan Kapitein SOTTEAU van de Grenadiers, om met een peloton samengesteld uit Grenadiers, enkele nieuw aangekomen soldaten en vergezeld van 20 burgers voorzien van schoppen en houwelen, op een afstand van 3 tot 400 m. van Aardenburg, op de steenweg ter hoogte van een dijk, een grote geul te graven. De vijand, ervan verwittigd, beschoot ze met kanonballen en één van de soldaten werd ongelukkiglijk getroffen en zijn rechter been verbrijzeld. Dit werd ondertussen afgezet. Ondanks deze beschieting werd onze onderneming, zonder verdere tegenslag, tot een goed einde gebracht.

Na verschillende maal door de vijand verontrust te zijn geweest vóór het dorp Eede, de 8ste Augustus tengevolge van een kleine schermutseling waarbij wij hem teruggedreven tot over zijne barrikade, deed ik mijn voorpost optrekken tot in 't midden van 't dorp ter hoogte van onze eerste versperring die zich rechts van voornoemd dorp bevindt, vóór Strobrugge, op de grote weg naar Aardenburg. Deze voorzorgsmaatregel werd nodig geoordeeld om langs deze zijde niet afgesneden te worden. Geen andere daad van inbezitneming heeft in het vermelde dorp (Eede) plaats gevonden.

De 10de Augustus hebben onze troepen, zowel deze van Maldegem als van Middelburg, vrij hevige en herhaalde aanvallen op gans de lijn, vanwege een overmacht die men schat op 5 à 600 man, ondersteund door twee stukken geschut, moeten ondergaan; en dit gedurende verschillende uren. De vijand heeft verscheidene doden en gewonden gehad. Twee Tirailleurs van Middelburg hebben, de éne zijn "shako" (militair hoofddeksel) doorboord door een kogel, de andere zijn rugzak met zijn gerief voor de helft weggerukt door een kanonbal. Een vrijschutter werd licht gekwetst aan het linker been door een splinter hout die voortkwam van een meubelstuk van een huis dat door een obus werd getroffen. Uiteindelijk, lijk per mirakel, hebben we geen enkel gevoelig verlies te betreuren gehad. Alle officieren en manschappen, bijna zonder uitzondering, hebben zich goed gedragen.

Aanval van 11de Augustus op Strobrugge.

De vijand liet zijn inzichten kennen door, uit de verte, kanonschoten af te vuren. Eerst buiten bereik, dan in de nabijheid van onze voorpost begon het geweervuur van weerszijden rond 7 1/2 uur 's morgens. De zaak werd ernstiger tussen 8 en 9 uur, wanneer de vijand optrekkend met drie kolonnen, de éne langs de grote baan van Aardenburg naar Strobrugge met drie stukken veldgeschut (met een deel van deze troep hield hij, al schietend, de in Middelburg gedetacheerde tirailleurs op afstand, de andere langs de BIEZEM met een

kanon en de derde, de sterkste, langs het dorp EEDE met twee stukken veldgeschut.

Onze troepen hebben aan deze aanvallen van de vijand weerstand geboden gedurende verschillende uren, ondanks het schroot, de kanonballen en de hagel van kogels die hij afvuurde. De kleine verschansingen waarachter onze soldaten zich beschut hadden, de huizen vóór EEDE en vóór de brug van STROBRUGGE van waaruit wij ze door de ramen beschoten, hebben uitzonderlijk goede dienst gedaan.

Hier kan ik niet anders dan het moedige gedrag, waarvan ik getuige ben geweest, van Kapitein GERADON loven; zijn koelbloedigheid is bewonderenswaardig; overal waar de vijand opdook vloog hij er heen met zijn mannen, om hem te verjagen, zoniet tegen te houden. Hij heeft uitmuntende diensten bewezen in de loop van deze dag. Eerste en laatste bij de gevechten, is deze man lof- en beloningswaardig. Ik leg het voor aan uw welwillende beoordeling, Mijn Kolonel.

Om 10 uur, met reservetroepen die de vijand had laten aanrukken om zich bij de eerste te voegen, bedroeg zijn sterkte 2 tot 3000 man, terwijl wij daar slechts tegenover konden stellen de Compagnie Grenadiers van het 2de Bataljon met haar rekruten: 150 man, 33 manschappen van de Compagnie Voltigeurs, 75 man losse Tirailleurs, 125 man ongeveer van de Burgerwacht van Gent en Kortrijk, enkele mannen van de Burgerwacht van Maldegem en 18 man van het Vrijkorps van deze laatste gemeente, samen 420 man. De rest van de Burgerwacht was gevlucht.

Voor zo'n overmacht zijn wij tot aftocht gedwongen geweest en verplicht onze posten en onze verschansingen te verlaten, echter niet zonder gevoelige verliezen aan doden en gewonden toe te brengen aan de vijand, want iedere boom was voor onze soldaten een dekking en ik beweer dat iedere voet terrein moedig betwist is geweest door de onzen en duur betaald door de vijand.

Wij hadden pas 10 kanonschoten afgevuurd met een van onze stukken van 6" gericht op de plek vóór de Strooienbrug om de weg naar Aardenburg te bestrijken en waar de vijand krachtig kwam opdagen met drie stukken veldgeschut, toen de draagas brak. Deze ongelukkige tegenslag is ons bijna zeer schadelijk geweest en het is alleen te wijten aan de dapperheid van onze officieren en manschappen dat wij nadien nog zolang de post van Strobrugge hebben kunnen bezetten. 't Is grotendeels te danken aan de talloze inspanningen en de moed van de Onderluitenant van de artillerie VAN DUNGELHOEFF en de dapperheid van zijn kanonniërs dat wij dit stuk hebben kunnen behouden. Verder hebben deze officier en zijn manschappen zich steeds goed gedragen. Vooraleer zich terug te trekken heeft de vijand alles geplunderd en kapotgeslagen wat zich in de huizen van Strobrugge en vóór het dorp van EEDE bevond. Hij heeft veel enorme bomen afgezaagd en daarmee, mede met het feit dat hij al onze verschansingen vernield had, heeft hij de wegen versperd; deze zijn

opgeruimd zodra wij onze post van Strobrugge hernomen hebben rond 1u 1/2 van de namiddag.

Wij hebben in totaal 4 doden en 29 gekwetsten gehad; tussen de slachtoffers bevindt zich de moedige Sergeant-Majoor van de Tirailleurs, die, na dapper gevochten te hebben vóór EEDE gedurende drie uur een kogel dwars door de schedel heeft gekregen. Twee kanonniërs hebben ook het leven verloren vóór de Strooienbrug. De Kapitein FRANCOIS DE MUNCK van de Maldegemse Burgerwacht is dodelijk gekwetst geworden. Hij heeft zich heldhaftig gedragen; hij werd de buik opengereten en de linker hand afgerukt, overgebracht naar Brugge, is hij er vandaag overleden.

De stem van de bevelhebbers van de Burgerwacht van Gent en Kortrijk is onmachtig geweest om de vluchters te doen stoppen. Ze zijn in Eeklo aangekomen, met gekruiste bajonet; daar zijn ze aangehouden geworden en opgesloten.

De Adjudant onderofficier VAN CAMPEN van het 1ste Bataljon van de Burgerwacht van Gent en de genaamde VAN BUGGENHOUT Jean Adrien van de 2de Compagnie van hetzelfde Bataljon hebben zich ten zeerste onderscheiden. De eerste werd gekwetst aan de linker arm, hij heet VAN CAMPEN. Ik moet ook bijzonder vermelden Mr. de Kapitein LAMY du FIOGAY; hij heeft zich de eerbare titel van dapper man waardig getoond; 't is een oud militair en is ons van groot nut geweest, hij werd licht aan het rechterbeen gewond.

Kolonel COPPENS heeft alles gedaan wat in zijn macht lag om de wanordelijke vlucht te beletten. Het Bataljon van Kortrijk was het eerste en 't is dit Bataljon dat het eerst begeven heeft. Mr. de Kapitein LOSSON, bevelhebber van de 3de Compagnie van het 1ste Bataljon der Vrijeschutters heeft zich dapper gedragen. Zijn manschappen hebben hun plicht gedaan.

Alle officieren van de Linietroepen onder mijn bevel hebben volledig hun opdracht vervuld en ik vermeld in het bijzonder de dapperheid, de moed en de tegenwoordigheid van geest van de HH. Kapiteinen SOTTEAU & GERADON, maar vooral deze laatste. De 12de Augustus nog tijdens een alarm is hij tot vóór het dorp van EEDE doorgedrongen met een snelheid waartoe hij alleen bekwaam is; ondanks mijn spoed had ik hem reeds op onze laatst post gevonden.

De officieren van de Genie werken zonder onderbreking; hun bedrijvigheid is lovenswaardig. Het Bestuur van de Gemeente Maldegem verdient eervol vermeld te worden in 't bijzonder de dappere Burgemeester Mr. DAMERS die in alle omstandigheden een moed en een wilskracht, boven alle lof heeft ontplooid. Zijn vaderlandsliefde vergroot nog zijn waardigheid. De brave inwoners van deze Gemeente hebben ons ook bijgestaan zoveel het hen mogelijk was.

Bijzondere nota betreffende de officieren.

Daar ik slechts gunstige beoordelingen kan uiten, over de ijver en de vader-

landsliefde van de officieren onder mijn bevel tijdens de duur van de Campagne, beperk ik er mij toe hun naam en rang te vermelden:

SOTTEAU Kapitein, bevelvoerder van de Grenadiers 2de Bataljon

GERADON Kapitein, bevelvoerder van de Voltigeurs 2de Bataljon

FELSER, Luitenant van de Grenadiers

VAN ALLEMEERSCH, Luitenant van de Voltigeurs

VANDER VLIET, Onderluitenant-Kwartiermeester

De zuster van de Gemeente Secretaris van MALDEGEM, gevestigd te Aardenburg, naar Maldegem gekomen voor zaken voor een paar dagen heeft hem verteld dat, op 11 Augustus er 6000 man te Aardenburg verzameld waren, met 16 stukken veldgeschut, met 40 aangespannen en geladen wagens, waarvan verscheidene met bussels stro en dat in de stad het gerucht de ronde deed dat deze troepen Maldegem zouden innemen en dat deze gemeente zou overgeleverd worden aan plundering.

De vijandelijke troepen waren als volgt ingedeeld:

Twee duizend man gespreid tussen Sluis-Aardenburg en Ste-Kruis

Duizend man als reserve te Aardenburg

en de drie duizend overblijvende verdeeld in drie kolonnen die zouden optrekken naar Maldegem met 6 stukken veldgeschut.

Een deel van de reserve hield ons troependetachement van Middelburg onder schot. Dit kan niet in twijfel getrokken worden.

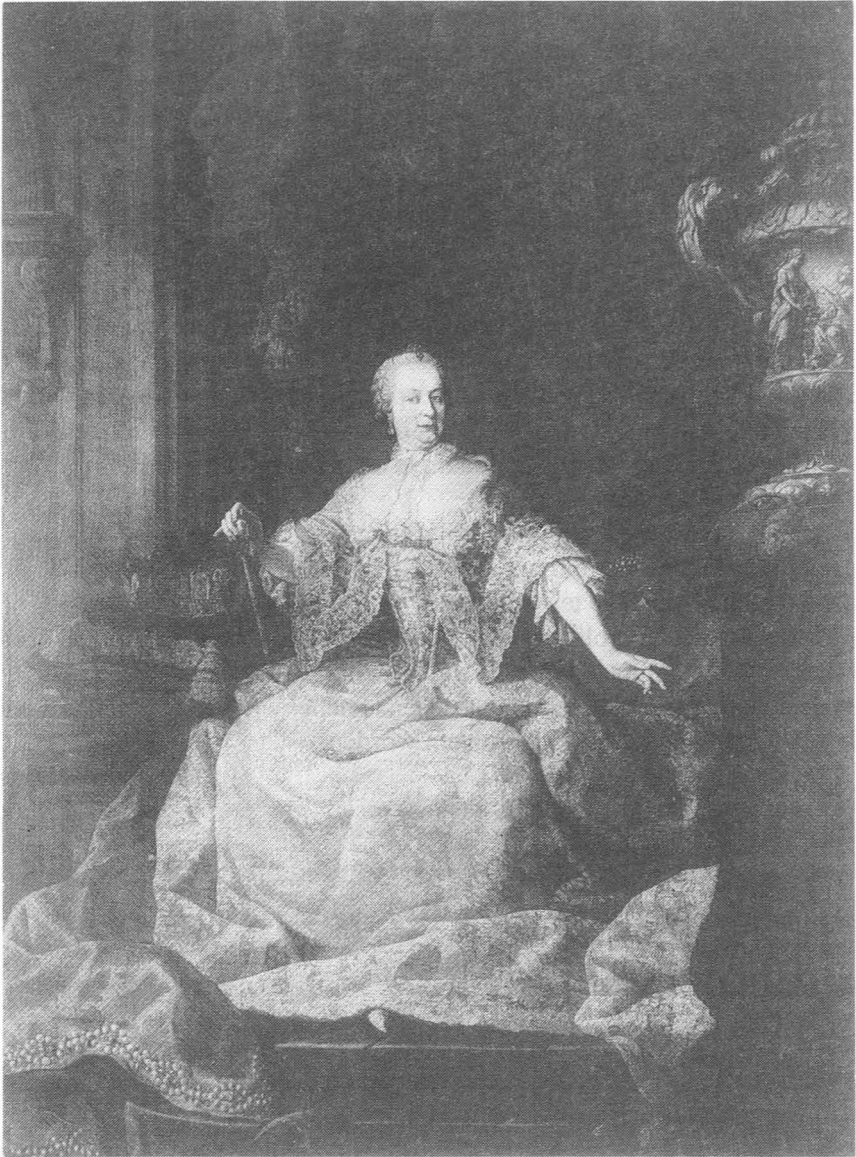
(get.) Fr. Geerinckx
Majoor

GENT ELDERS ONTMOET

De portretten van Keizerin Maria-Theresia en Jeanne Bauwens-Van Peteghem in het Brangwijnmuseum te Brugge

In 1743 bestelde Keizerin Maria-Theresia een kanten kleed in de Zuidelijke Nederlanden. Als teken van aanhankelijkheid aan de keizerin besloten de Staten van Vlaanderen het haar te schenken. Er werd een bedrag voorzien van 25.000 gulden dat geput werd uit de belastingen van het Gents Kwartier (het huidige Oost-Vlaanderen samen met de Stad en de Kasselrij Kortrijk zonder de gebieden die aan het Brugse Vrije toebehoorden).

In vijf maanden tijd werd het kleed afgewerkt. Op 23 juli 1744 bedankte de keizerin voor het geschenk en beloofde als tegenprestatie zich met het kleed te laten portretteren door haar hofschilder Martin von Meytens en dit schilderij te schenken aan de Staten van Vlaanderen. Martin von Meytens (1696-1770) was

Mathias De Visch (1702-1765) copie van het portret van Keizerin Maria Theresia van Oostenrijk - Martin von Meytens (Gent, Stadhuis), ca. 1750.
Kleed in Brussels kloskant, inventaris nr. 0.451.I.

van Zweedse afkomst en zou later directeur worden van de Weense Academie. Wegens de Franse bezetting, in 1745, bereikte het schilderij pas Gent op 8 mei 1749. Het werd opgehangen in de ledenzaal van de Staten van Vlaanderen in het Gentse stadhuis. Onmiddellijk werden er een aantal kopieën van gemaakt die verspreid werden.

De overlevering wil dat het kleet, in Brusselse kant en afgeboord met Mechelse kant, gemaakt werd door de Gentse weeskinderen - de Rode Lijvekens. Door de snelheid waarmee het kleet werd afgewerkt menen sommigen dat het eerder het resultaat was van een samenwerking tussen verschillende kantcentra waaronder de Gentse weesmeisjes.

Zeker is dat het kleet niet in Gentse kant werd vervaardigd daar die pas ontstond in het midden van de 19de eeuw. Het uitvindersbrevet van deze kant dateert uit 1852 en het exclusief recht werd toegekend aan de St.-Jozef - Armentschool (Blauwe Meisjes) van de zusters van Onze Lieve Vrouw Visitatie. Het octrooi gold voor een termijn van 20 jaar. De Blauwe Meisjes uit de Onderstraat vervaardigden het kanten kleet, met sjaal, hoofddekseel en zakdoek, dat Aartshertogin Maria Hendrika droeg ter gelegenheid van haar huwelijk met de latere Koning Leopold II.

Mathias De Visch (geb. in de Kasselrij Veurne in 1702, overleden in 1765) schilderde in 1750 een copy van het portret. Deze copy bevindt zich nu in de afdeling Kantmuseum van het Brangwijnmuseum te Brugge.

Hetzelfde museum bezit tevens het portret van Jeanne Bauwens-Van Peteghem, in 1796 geschilderd door François Kinsoen (1770-1839). Zij was de moeder van de befaamde Lieven Bauwens.

BIBLIOGRAFIE

- Inventaire Archéologique - fiche nr. 268, in: G.T. 1991, nr. 5, p. 276.
- De Bie-De Bruycker Hilde: Het kanten kleet van Keizerin Maria-Theresia zoals afgebeeld op het schilderij dat zich in het stadhuis van Gent bevindt, in: G.O.V. Heraut, 1989, nr. 3, p. 1/3.

David MAES

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

In "De Gazet van Gent" verscheen op 23 oktober 1922 een kroniekje van de hand van Alfons Van Werveke dat, u zult het merken, nog altijd brandend actueel is.

GESCHIEDENIS VAN EEN TEERLING HUIZEN

Schilders en beeldhouwers worden gewoonlijk door het publiek geëerd en men eerbiedigt hun gewrochten. Waarom worden de bouwkundigen minder gewaardeerd dan die kunstenaars? Hoe komt het, dat het publiek zoo weinig eerbied betuigt voor hun scheppingen, zelfs voor de beste? Zonder den minsten schroom schendt men een gevel, wiens mooie lijnen en oordeelkundige versie-

ring de bewondering wegdragen van den man van smaak. Wij zijn van oordeel, dat het minstens zoo moeilijk is een schoon huis te maken als een schoon portret of een schoon beeld. Wie zonder noodzakelijkheid een gevel van goeden stijl schendt is een vandaal. In dezelfde maat als hij, die een doek overschildert of een standbeeld wijzigt. Is het niet ongehoord, dat er altijd bouwkundigen te vinden zijn, bereid om het gewrocht hunner meesters te schenden, zonder waarschijnlijk zelfs te bedenken welke misdaad ze helpen plegen, zonder te trachten in allen gevalle den eigenaar het verkeerde van zijn voornemen voor oogen te leggen? Wij hebben tot ons zelven die opmerkingen gemaakt, toen wij zagen wat men op de Groenselmarkt aan het verrichten is.

De zuidkant van dat plein is bezoomd door één enkelen grooten gevel in Louis XVI stijl, die hoewel eenvoudig, toch niet van karakter is ontbloot en die goed zijn rol van inlijsting eener openbare plaats vervult. Wij bezitten het oorspronkelijk ontwerp van dit gebouw, dat van 1785 dagteekent. Wij zien aldaar, dat als tympaanvulling van het fronton het gehouwen wapen van Sint-Pietersabdij nevens Gent is geteekend. Die machtige gemeenschap was niet alleen eigenares van het gebouw en van de *Halve Maan* er achter, in den Hooiaard.

De abt was ook voor den grond van die huizen en dien van wat minder dan de helft der Groenselmarkt de vassaal van den graaf van Vlaanderen. In die huizen en op een gedeelte van de markt had de prelaat van Sint-Pieters het lage, het middelbare en het hooge gerecht. Hij mocht dus, voor feiten aldaar voorgevallen, de plichtigen veroordelen tot lichamelijke straffen en zelfs tot de dood. De Schepenen, bestuurders en rechters binnen Gent, hadden aldaar volstrekt niets te zeggen. De grond van den abt was aldus als een eiland in de stad. Er was overigens nog een ander leen van denzelfden aard op dat plein.

Vóór 1784 hadden de huizen op de markt, *Het Look*, *De Meermin*, *Het Haantje* en *De Berrie* een houten gevel. Voor zooveel wij kunnen oordeelen naar de teekening in de *Flandria illustrata* van Sanderus, had hij smalle penanten op de drie bovenverdiepingen en breede vensters. Ten jare 1456 plaatste men op *Het Haantje* een uurplaat met één wijzer, één der zeldzame openbare uurwerken van de stad. In 1479 vernietigde een brand de vier huizen en de abt van Sint-Pieters deed vier nieuwe ook in hout optrekken, maar de gevels werden achteruitgesteld. Twee eeuwen nadien waren de gebouwen in slechten toestand, want de Schepenen van Gent bekloegen er zich in 1692 over ter gelegenheid van een geding met de Abdij. Het duurde evenwel nog een eeuw, eer deze besloot het afschuwelijk gedrocht door een steenen gebouw te vervangen. Toen het nieuws in de stad werd verspreid liet iedereen zijn vreugde blijken. De groenselvrouwen van de markt gelastten den volksdichter Bonne deze heugelijke gebeurtenis te bezingen. Wij bezitten één van de handschriften van het gedicht, dat niet minder dan twee honderd verzen groot is. De vrouwen richtten zich tot den abt en zeggen onder anderen:

"Daerom derven wij U, Eirweirden heer Prelaet,
Voor stellen in dit schrift ons groenselvrouwens praet,
Ons praet, die U versoekt, van dees haute gebauwen,
Die door hun auderdom qualyx aen een en hauwen,
En door hun swakke leen al waggelende staen,
Van soo haest mogelyck te willen af doen slaen:
Want 't schynt onmogelyck dat sy nog staende blyven;
Sy siender erger uyt als ons versleten wyven;
Sy syn van gheel de stad het aldergrootste schauw;
Een ider schroomt er van als van den bittebauw.
Sy syn gelapt, getapt met stukken en de brocken;
Niemant en heeft er oyt een van ons onderrocken
Met soo veel lappen op sien hangen aen ons...
Gelyk dit auw gebauw hier toont aen heel de stad."

enz., het overige is even mooi! Als onderschrift draagt het stuk: "Aldus, in de vergaederinge der vrije groenselwijvers, opgesteld in verssen door de tweeden poet Bonne, den 10 Meij 1785".

Het ontwerp van den huidigen gevel is van Joachim Frans Colin, meester timmerman. Het gebouw was voleindigd in Juni 1787, want 1 Juli daaropvolgende werd de eerste pacht geteekend van het huis op den hoek langs het oud Vleeschhuis tusschen Gudwalus, abt van Sint-Pieters, en P.J.J. Tiberghien, den beroemden Gentschen goudsmid.

A. VAN WERVEKE

BIBLIOGRAFIE

Verleden jaar verscheen een kanjer van een boek (Formaat 16 x 24 cm., 787 bladzijden) met als titel "**Peasants & Townsmen in Medieval Europe**". Het is een wetenschappelijk huldealbum opgedragen aan Professor Adriaan Verhulst ter gelegenheid van zijn emeritaat na meer dan 30 jaar hoogleraarschap. Het werd hem aangeboden door een aantal van zijn voormalige studenten, vrienden en collega's uit vele landen.

Niet minder dan 46 auteurs hebben in 44 artikels hun bijdrage geleverd in 4 verschillende talen: 23 in het Frans, 13 in het Engels, 4 in het Duits en 4 in het Nederlands.

Als enige specifieke Gentse bijdrage vermelden wij het zeer lezenswaardig artikel "De oude Leien te Gent" van de hand van Maurits Gysseling.

Het boek werd uitgegeven door Jean-Marie Duvosquel en Erik Thoen en gedrukt door Snoeck-Ducaju en Zoon.

Het boek kost 1.500 fr. en kan bekomen worden bij Snoeck, Begijnhoflaan 464 te 9000 Gent.

Eveneens verleden jaar verscheen van de hand van Patricia Carson "Jacob Van Artevelde". Het is in feite een vertaling van het in 1980 bij Story gepubliceerd boek "James Van Artevelde. The Man from Ghent". Het is een goede zaak dat het origineel, dat wegens de taal voor velen ontoegankelijk bleef, nu ook bereikbaar wordt voor het groot publiek.

Een dankbaar onderwerp, want welke Gentenaar kan er nu niet geïnteresseerd zijn in de Arteveldefiguur? Wordt hij immers zelf niet bestempeld als een "Arteveldezoon"?

Maar wie was die Artevelde feitelijk? Een 14e eeuwse figuur die vrij vlug vergeten werd en pas in de vorige eeuw terug in de belangstelling kwam. Ook een eerder mysterieuze figuur, want zo veel weten we over hem niet; vele aspecten van deze man blijven voor ons verborgen en zullen het wel altijd blijven. Wat we wèl over hem weten vinden wij in dit boek terug en dat is zeker de moeite waard.

Het boek van een formaat 16,5x24 cm. bevat 160 bladzijden en werd uitgegeven door het Davidsfonds Leuven als Nr. 27 in zijn Historische reeks. Het werd keurig gedrukt door Vanmelle en kost 895 fr.

Echt niet duur, ook al wegens de prachtige illustraties, 23 zwart-witte en 18 in kleur.

Wie moeilijkheden zou ondervinden het zich aan te schaffen in de boekhandel kan nog altijd contact nemen met het Davidsfonds - Blijde Inkomststraat 79-81 te 3000 Leuven.

In ons Novembernummer van verleden jaar meldden wij de nakende verschijning van het 7e kunstboek van Gaston De Smet. Dit is inmiddels gebeurd. Wij denken niet dat wij tijd moeten verliezen met Gaston De Smet voor te stellen aan onze lezers; hij is immers voldoende bekend. Zijn laatste boek kreeg als titel mee "Gent, Vorstelijke Stad!"

Wat kunnen wij over dit boek zeggen? Dat het in niets moet onderdoen voor de 6 vorige en wie ze bezit weet wat dat wil zeggen. Wie dit nog niet zou gedaan hebben moet niet aarzelen om het zich aan te schaffen. Welke Gentenaar zou niet graag dat boek bezitten met zijn 100-tal prachtige tekeningen. Tekeningen die, beter dan welke foto ook, een zuiver beeld geven van onze onmetelijke rijkdom, waar we spijtig genoeg te weinig zorg aan besteden. Bij iedere tekening is er een verklarende tekst van Adelin De Buck, met een Franse, Engelse en Duitse vertaling.

Het boek heeft een formaat van 28x25 cm. en kost 850 fr. Het is o.m. te be-

komen bij de auteur, Louis Van Houttestraat 28 te Gentbrugge. Wie het thuis bezorgd wenst, schrijft 970 fr. over op Rekening Nr. 290-0149086-18 van "De Witte Circel" met de vermelding "Gent, Vorstelijke Stad."

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

De heer **Paul Huys** heeft 2 vragen:

1° Olieverfschilderijen van Jules De Bruycker

Van Jules De Bruycker (1870-1945) zijn slechts weinige olieverfschilderijen (een achtstal?) bewaard en bekend. Mogelijk zijn er nog meer geweest. Daarvan vinden we alvast aanwijzingen in een paar oude veilingscatalogi.

1e. Op 20-22 dec. 1909 werd in de Gal. J. & A. Le Roy Frères te Brussel (een ex. van de catalogus in de Bibliotheek van de Kon. Musea voor Schone Kunsten, Brxl. 1037c) de collectie geveild van Mevr. Theodore Baron en van wijlen de Hr. Ed. F.

Lot nr. 14: DE BRUYCKER (J.), "La disease de bonne aventure", H. 0,96 L. 0,77. B(ois). P(ayé): 180 fr.

Dit moet dus wel een olieverfschilderij op paneel geweest zijn!?

Ook de geboden prijs verwijst naar een schilderij en niet naar een (geaquareleerde) tekening. Ter vergelijking: een marine en een landschap (schilderijen op doek, 75x108 en 59x78 cm) van Theodor Baron werden resp. 200 en 180 fr. betaald.

Zover wij weten is dit werk van De Bruycker in de literatuur niet bekend. Wie weet er iets meer over?

2e. Door Notaris L. Heyse te Gent werden in een veiling op 13 juli 1925 (een ex. van de veilingscatalogus ibidem, Gent 84) een aantal werken geveild uit het atelier van Jean Delvin (de in 1922 overleden directeur van de Gentse Academie).

Daaronder van Jules De Bruycker twee aquarellen ("Vieux Cour", H.70xB.50 cm en "Commissionnaire", H.35xB.10 cm) en een werk op doek ("Vieille femme", *toile*, H.40xB.25 cm).

Ook dit laatste werk, op doek, zal waarschijnlijk een schilderij geweest zijn. Evenmin als het vorige is het in de De Bruycker-literatuur bekend. Wie kan hierover informatie bezorgen?

2° Het Dagboek van de heer Schamp (9 vol., 1785-1846)

In een veiling door de Notarissen Jean Heyse en Joseph Libbrecht te Gent op 12 en 13 dec. 1950 (een ex. van de veilingcatalogus in de Bibliotheek van de Kon. Musea voor Schone Kunsten te Brussel, *Gand 190*) werd als lot nr. 132 geveild:

"Le Journal de Monsieur Schamp de Gand. Manuscrit donnant jour par jour des renseignements sur la ville de Gand, sur les artistes etc.: 1785-1786; 1793-1795; 1803-1805; 1810-1811; 1815-1817; 1819-1821; 1827-1829; 1836-1840; 1844-1846. Ensemble présenté en 9 volumes (in-16°, rel. velin). Est unique pour l'histoire gantoise."

Waar bevindt zich momenteel dit ensemble van de negen Schamp-dagboeken? Werd het in 1950 verworven door/voor een openbare verzameling (Universiteitsbibliotheek? Stadsarchief?) of kwam het in privé-bezit terecht?

Uit de beschrijvende opsomming in de veilingcatalogus blijken er diverse leemten in de jaartallen te bestaan (ontbreken b.v. 1786-1792; 1796-1802; 1806-1809 enz. enz.). Wat met die ontbrekende delen van het dagboek? Bestaan die nog en bleven die bewaard en waar?

Welke lezer van G.T. kan hierover informatie bezorgen aan

Dr. Paul HUYS, 9031 Drogen

GÊNSCHE PRÂOT

Aos Meleke acht jâor was en kost ze nog nie goe klape.

Ze zeid altijd K veur en P.

Van pruimepot mâokteze kruimekot, in petaoters waore ketaoters.

Op ne kîer ston ze veur heur deure, in ter kwaome dâor twie paoters dien heur de wig vroege.

Meleke liep al roepende nâor binne.

- Vaoder! vaoder!

- Awè! riep vaoder, wad es da daor veur e laweit?

- 't Er zijn dâor twie kaoters aan de deure, riep Meleke.

- Hâost u, riep vaoder, ziet of da de kate binne es...

- Ze zit onder de stove, riep Meleke; mâor wa moe 'k mee die kaoters doen?

- Pak ne stok, riep vaoder, in jâog ze wig.

OUDE JAARGANGEN VAN "GHENDTSCHÉ TYDINGHEN"

Volgende losse nummers en volledige jaargangen zijn verkrijgbaar tot uitputting van de voorraad.

1972	nrs.	1-10-11	
1973		7-8-11-12	
1974		3-4	
1975		1-2-4-6	
1976		2-3-4-5-6	
1977		2-3-4-5-6	Voll.
1978		2-3-4-5	Voll.
1979		1-2-3-4-5	Voll.
1980		1-2-3-5-6	Voll.
1981		1-3-4-5-6	Voll.
1982		2-3-4-5-6-Bijl.	Voll.
1983		1-2-4-5-6	Voll.
1984		1-2-4-5-6	Voll.
1985		1-2-3-4-5	Voll.
1986		1-2-3-5-6	Voll.
1987		1-2-4-5-6	Voll.
1988		1-2-3-5-6	Voll.
1989		1-2-3-5-6	Voll.
1990		1-3-4-5-6	Voll.
1991		1-3-4-6	Voll.
1992		1-2-4-5-6	Voll.
1993		1-3-4-5-6	Voll.
1994		1-2-3-5-6	Voll.
1995		1-3-4-5-6	Voll.
1996		1-2-4-5-6	Voll.

Prijs per afzonderlijk nummer: 70 fr.

Prijs per volledige jaargang: 400 fr.

Deze kunnen afgehaald worden elke zondag tussen 10 en 12 uur in het Documentatiecentrum (behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen).

Bij bestelling via onze postrekening dienen volgende portkosten bijgerekend (binnenland):

1 tot 2 nummers: 35 fr.

3 nummers: 50 fr.

4 nummers: 80 fr.

5 tot 6 nummers: 100 fr.

2 jaargangen: 120 fr.

3 tot 7 jaargangen: 210 fr.

Is eveneens te koop in het Documentatiecentrum of via onze postrekening:

- boek "Dat was een tijd!" door John Flanders - 900 fr.

Bij verzending 150 fr. bij te betalen.

- plattegrond van de stad Gent door B.J. Saurel (1841). Getrouwe copie van het origineel - 120 fr.

Plattegronden kunnen niet verzonden worden per post.

DIT BESTAAT NIET MEER

Het Hotel d'Alcantara in de Gouvernmentstraat dat zo nodig de plaats moest ruimen voor beton.